

BAKI BEYNƏLXALQ
MULTİKULTURALIZM MƏRKƏZİ
BAKU INTERNATIONAL MULTICULTURALISM CENTRE

MULTİKULTURAL TƏHLÜKƏSİZLİK

II Virtual Dəyirmi masa, 2015

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

II Виртуальный Круглый стол, 2015

MULTICULTURAL SECURITY

2nd Virtual Round table, 2015

Az 288425

BAKI BEYNƏLXALQ
MULTİKULTURALİZM MƏRKƏZİ
BAKU INTERNATIONAL MULTICULTURALISM CENTRE

MULTİKULTURAL TƏHLÜKƏSİZLİK

II Dəyirmi masa, 2015

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛЬНАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ

II Круглый стол, 2015

MULTICULTURAL SECURITY

2nd Round table, 2015

BAKI 2015
M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

BAKI 2015
M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

«Multikultural təhlükəsizlik» mövzusunda təşkil olunmuş
dəyirmi masanın iştirakçıları:

Участники круглого стола
«Мультикультуральная безопасность»:

Participantis in the virtual round table
«Multikultural Security»

KAMAL ABDULLAYEV
AMEA-nin həqiqi üzvü, Millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri (Azərbaycan)

КАМАЛ АБДУЛЛАЕВ
действительный член НАНА, Государственный советник
Азербайджанской Республики по межнациональным
вопросам, вопросам мультикультурализма и религии
(Азербайджан)

KAMAL ABDULLAYEV
full member of the Azerbaijan National Academy of Sciences
(ANAS), Counsellor of State for Multiculturalism and Interethnic
and Religious Affairs (Azerbaijan)

ETİBAR NƏCƏFOV
professor, Azərbaycan Respublikasının millətlərarası,
multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri
Xidmətinin baş məsləhətçisi (Azərbaycan);

ЭТИБАР НАДЖАФОВ
профессор, главный консультант Службы Государственного
Советника по вопросам мультикультурализма, религии и
межнациональных отношений Азербайджанской Республики
(Азербайджан)

ETİBAR NAJAFOV
Professor, Chief Advisor to the Service of the Counsellor of
State of the Republic of Azerbaijan for Multiculturalism and
Interethnic and Religious Affairs (Azerbaijan);

LITITSIYA REUSS
rəssam, dizayner (Boyük Britaniya)

ЛЕТИЦИЯ РЕУСС
художник, дизайнер (Великобритания)

LETIZIA REUSS
artist, designer (Great Britain)

GALINA HEINZELMANN
psixoterapevt, Almaniyanın Psixoloqlar və Psixoterapevtlər
Assosiasiyası (Almaniya)

ГАЛИНА ХЕЙЗЕЛЬМАНН
психотерапевт, Ассоциация психологов и психотерапевтов
Германии (Германия)

GALINA HEINZELMANN
psychotherapist, Association of Psychologists and Psychothera-
pists of Germany (Germany)

ƏLİKRAM ABDULLAYEV
professor, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçilik Akademiyasının prorektoru (Azərbaycan)

АЛИКРАМ АБДУЛЛАЕВ
профессор, проректор Государственной Ака-демии Уп-
равления при Президенте Азербайджанской Республики
(Азербайджан)

ALIKRAM ABDULLAYEV
Prorector of the Academy of Public Administration
under the President of the Republic of Azerbaijan
(Azerbaijan)

Dr. LİLADHAR PENDSE
Berkeley Universiteti (Amerika Birləşmiş Ştatları)

Др. ЛИЛАДХАР ПЕНДСЕ
Университет Беркли (США)

Dr. LILADHAR PENDSE
University of California, Berkeley (United States of America)

ANTONIO VİLLARAİGOSA
Los Angeles şəhərinin sabiq meri, Kaliforniya Ştatının Məclisinin spikeri (Amerika Birləşmiş Ştatları)

АНТОНИО ВИЛЛАРАЙГОСА
бывший мэр города Лос Анджелес, спикер сената штата Калифорния (США)

ANTONIO VILLARAIGOSA
Former Los Angeles Mayor and former Speaker of the California Assembly (United States of America)

ZÜMRÜD QULUZADƏ
professor, AMEA-nin Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunun əməkdaşı (Azərbaycan)

ZUMRUD ГУЛУЗАДЕ
профессор, сотрудник Института философии и Права НАНА, (Азербайджан)

ZUMRUD GULU-ZADE
Professor, ANAS Institute of Philosophy and Law (Azerbaijan)

CƏMALÜDDİN HÜSEYN
professor, Purdue Universiteti, (Amerika Birləşmiş Ştatları)

ДЖАМАЛУДДИН ХУСЕЙН
профессор, университет Пердью (США)

JAMALUDDIN HUSAIN
Professor, Purdue University (USA)

KAMRAN İMANOV
professor, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri (Azərbaycan)

КАМРАН ИМАНОВ
профессор, Председатель Агентства по Авторским Правам Азербайджанской Республики

KAMRAN IMANOV
Professor, Chairman of the Copyright Agency of the Azerbaijan Republic

ERVIN NEHER
professor, fiziologiya və tibb üzrə 1991-ci il Nobel mükafatı laureatı (Almaniya)

ЭРВИН НЕЕР
профессор, лауреат Нобелевской премии в области физиологии и медицины 1991 года (Германия)

ERWIN NEHER
Professor, winner of the Nobel Prize for Physiology or Medicine (Germany)

AKSEL MÜLLER
professor, Orta Əsr Tədqiqatları İnstitutu,
Lids Universiteti (Böyük Britaniya)

АКСЕЛЬ МЮЛЛЕР
профессор, Институт Исследований Средних Веков,
Лидский Университет (Великобритания)

AXEL MULLER
Professor, Institute for Medieval Studies,
University of Leeds (Great Britain)

ŞIMON LANKRI
Akko şəhərinin meri (İsrail)

ШИМОН ЛАНКРИ
мэр города Акко (Израиль)

SHIMON LANKRI
Mayor of the city of Akko (Acre) (Israel):

ZIQLINDE HARTMANN
Almaniyanın Vurtsburq Universitetinin orta əsr
alman ədəbiyyatı üzrə professoru (Almaniya),
Bakı Slavyan Universitetinin professoru

ЗИГЛИНДЕ ХАРТМАНН
профессор средневековой немецкой литературы
Вюрцбургского университета (Германия),
профессор Бакинского Славянского Университета

SIEGLINDE HARTMANN
Professor of Medieval German Literature
at Würzburg University (Germany),
Professor at Baku Slavic University

«Multikultural təhlükəsizlik»

«Yeni Azərbaycan» qəzeti - 20.02.2015

«Бакинский рабочий» qəzeti - 21.02.2015

Redaksiyadan

Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri xidmətinin təşkil etdiyi ilk virtual "Dəyirmi masa"nın mövzusu "Müasir dövrdə Azərbaycanda sosial-iqtisadi və mənəvi inkişafın harmoniyası" idi. IV Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumun ərəfəsində yerli və xarici ekspertlərin iştirakı ilə keçirilən bu "Dəyirmi Masa"da müasir dövrdə Azərbaycanda sosial-iqtisadi və mənəvi inkişafın qarşılıqlı münasibəti müzakirə olunmuşdur. Müzakirədə əldə olunan əsas fikir ondan ibarət idi ki, bu iki amil bir-birini həmahəng şəkildə tamamlayır, xalqımızın mənəvi dəyərləri sosial-iqtisadi inkişafın təsiri ilə daha da yüksələrək onu həm müşayiət edir, həm də əsas səbəblərdən biri kimi çıxış edir. Belə bir nəticə əldə olunur ki, heç bir iqtisadi sıçrayış mənəvi sıçrayışdan təcrid olunmuş şəkildə baş verə bilməz.

Bugünkü "Dəyirmi masa"nın mövzusu isə belədir: "Multikultural təhlükəsizliyin əhəmiyyəti və onun təmin olunmasının yolları". Bu mövzu əvvəlki mövzu ilə sıx bağlıdır. Daha konkret desək, bu mövzu əvvəlki mövzunun bir növ məntiqi davamıdır. Bu "Dəyirmi masa"da multikulturalizm fenomeninin mühüm tərkib hissəsi olan və intellektual həyatımıza yavaş-yavaş daxil olan bir anlayış – "multikultural təhlükəsizlik" anlayışı və prinsipləri müzakirə olunur. Yerli və xarici ekspertlər multikultural təhlükəsizliyin mahiyyətini, onun milli təhlükəsizlik sistemində yerini, multikultural təhlükəsizliyin müasir dünyada vəziyyətini, multikultural təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində Azərbaycan Respublikasında görülən işləri müzakirə edəcəklər.

Etibar Nəcəfov- professor, Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət müşaviri Xidmətinin baş məsləhətçisi (Azərbaycan):

- Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası multikulturalizmi özünün dövlət siyasəti bəyan etmişdir. Bu siyasətin əsas məqsədi ölkədə yaşayan xalqların etnik-mədəni dəyərlərinin qorunmasına, inkişafına və cəmiyyət daxilində bu xalqların inteqrasiyasına nail olmaqdır. Azərbaycanın ərazisində yaşayan bütün xalqların, o cümlədən milli azlıqların etnik-mədəni dəyərlərinin qorunması və inkişafı məsələsinə Azərbaycan Respublikası özünün dövlət siyasətinin həm məqsədi, həm də vasitəsi kimi yanaşır. Bu xalqların etnik- mədəni dəyərlərinin qorunması məqsəd kimi Azərbaycan Respublikasının ümumi inkişafının mühüm hədəflərindən olan demokratik inkişafın, insanların hüquq və azadlıqlarının müdafiə olunmasının tərkib hissəsidir. Bu məsələ Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinin vasitəsi kimi ölkənin suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə, demokratik inkişaf yoluna, milli təhlükəsizliyinə, xüsusilə də, multikultural təhlükəsizliyinə, vətəndaşlarda vətənpərvərlik şüurunun inkişafına, əhalinin rifah və etnik-mədəni dəyərlərini təhdid edən etnik millətçilik, etnik separatçılıq, dini separatçılıq və digər dezinteqrasiya proseslərinin qarşısının alınmasında istifadə olunur.

Multikulturalizm sahəsində Azərbaycan xalqının tarixi ənənələri, bu sahədə dövlətin apardığı məqsədyönlü siyasət və xalq tərəfindən bu siyasətin dəstəklənməsi ölkəmizi dünyanın real multikulturalizm mərkəzinə çevirməkdədir.

Lititsiya Reuss - rəssam, dizayner (Böyük Britaniya):

- Bu artıq bir faktdır ki, Avropa və İslam ölkəsi kimi Azərbaycan öz tarixi və zəngin mədəniyyəti ilə sülh, multikulturalizm siyasəti yolunu seçib bu yolda böyük nailiyyətlər əldə etməkdədir.

Mən keçən il Gəncədə olanda ordaki uşaqları gördüm. Onlar özünə güvənən xoşbəxt, qürurlu və çox ünsiyyətçil idilər. Dünyaya açıq idilər. Qəlbləri məhəbbətlə dolu idi. Mən düşünürəm ki, Azərbaycan öz xalqına daim qayğı göstərir, balacalara diqqətlə yanaşır, tələbələrə təqaüdlər verir, bir sözlə, insanların ən mükəmməl şəraitdə yetişməsi üçün hər cür şərait yaradır. Enerjiniz və xoş niyyətiniz ölkənizi dünyada nadir məkanlardan birinə çevirir. Azərbaycan reallıqla idealları balansını qoruyaraq şərq, qərb, şimal və cənub arasında bir mərkəzdir. Azərbaycanın zamanəmizin işıq roluunu oynamaq potensialı var. Çünki onun Zərdüştlük atəşindən gələn işıqlı tarixi var.

Məncə, Azərbaycan bu gün dünyanın bir multikulturalizm mərkəzi kim mədəniyyətlərəsas dialoqun inkişafına böyük töhfə verir. Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzinin yaradılması Azərbaycanın bu missiyasının həyata keçirilməsə istiqamətində atılan mühüm bir addımdır. Qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycan multikulturalizm siyasəti baxımından dünyada parlayan işıqdır.

Galina Heinzelmann -psixoterapevt, Almanyanın Psixoloqlar və Psixoterapevtlər Assosiasiyası (Almaniya):

- Bu, mənim Azərbaycana artıq 6-cı səfərimdir. Azərbaycana hər gəlişim viza almaq üçün Berlindəki səfirliyinizə müraciətimlə başlayır. Artıq o zamanda mən sizin qonağa olan diqqət və hörmətinizi hiss edirəm. Mənim birinci səfərim Milli Məclisin uşaqların qorunması və onlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması üzrə komissiyanın işi ilə bağlı idi. Və mən əllərimi, ayaqlarımı örtən xüsusi paltar alıb gətirmişdim. Tanışlarım da mənə demişdi ki, ehtiyatlı, diqqətli olum. Amma mən buraya gəlib Azərbaycanın gözəl və füsunkar qadınlarını, Milli Məclisin özünə inamlı, müasir əməkdaşlarını görəndə mənim stereotiplərim tamam dəyişdi və mən buna çox sevindim.

Mən sizin şəhəri çox sevirəm. O, öz memarlığı və koloriti ilə çox dinamik inkişaf edən şəhərdir. Düzdür, Azərbaycanı hələ bütün şəkildə gəzməyə tam vaxtım olmayıb, amma gördüyüm Bakı məni sevindirdi. Ölkənin ən əsas zənginliyi, təbii ki, burada yaşayan və işləyən insanlardır. Azərbaycanda olduğum dövrdə çoxlu sayda gülər insanların olduğunu gördüm. Mən bunu xüsusi qiymətləndirirəm. Həmçinin ürəkdən olan qayğı və başqasını dinləmək bacarığı mühüm olan keyfiyyətlərinizdəndir. Mənim ən çox sevdiyim isə insanın sevincdə və kədərdə yalnız olmadığını hiss etməsidir.

Azərbaycan deyəndə qəribə istilik gəlir mənə. Artıq sizə çox bağlandı. Ölkənin mədəniyyəti, tarixi, musiqi tarixi ilə tanış olanda hiss edirəm ki, sizin ölkəniz ona görə unikaldır ki, multikulturalizm gündəlik həyat norması halını alıb. Multikulturalizm mənə görə sizin ölkənizin ən diqqətəlayiq potensialı olan resursudur. Bu səbəbdən Azərbaycan dünyanın əsas multikulturalizm mərkəzlərindən biri adına tam layıqdır.

Əlikram Abdullayev - professor, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının prorektoru:

- Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra bütün postsovet məkanında olduğu kimi, Azərbaycanda da milli-etnik münasibətlər çox gərgin vəziyyət almışdı. Bir

tərəfdən bəzi siyasətçilərin türk köənli azərbaycanlıları hegemon millətə çevirmək niyyətlərinin, digər tərəfdən isə xarici qüvvələrin təhriki ilə Azərbaycanı parçalamağa çalışan separatçıların cəhdlərinin qarşısının alınması, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbul edilməsi, ölkədə mədəni müxtəlifliyin qorunmasının hüquqi əsaslarının, instiutisional sisteminin yaradılması və bu sahədə müvafiq dövlət proqramlarının həyata keçirilməsi sayəsində Azərbaycan Respublikasında ahəngdar milli-etnik münasibətlər bərqərar olmuş, nəticədə prinsipcə özündə dini, etnik münaqişə, toqquşma potensialı daşıyan mədəni müxtəlifliyin təhlükəsizlik və inkişaf amilinə çevrilməsinin unikal təcrübəsi yaradılmışdır.

Başlıca beynəlxalq-hüquqi prinsiplər əsasında hazırlanmış Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası milli, dini, dil və s. fərqlərə görə heç bir ayrışeçkiliyə yol vermədən hüquqları hamıya – hər bir insan və vətəndaşa şamil edir. Digər hüquqi-normativ sənədlərdə də milli azlıqların hüquqlarının təmin olunması ilə bağlı bir sıra mühüm müddəalar vardır. Azərbaycanda etnik ayrışeçkilik təbliğati və ya davranışı qanunla qadağandır. Milli azlıqların hüquq və azadlıqlarını gözləmək və onları müdafiə etmək qanunverici, icraedici və məhkəmə orqanlarının qarşısında bir vəzifə kimi qoyulmuşdur. Eyni zamanda bu vəzifənin həyata keçirilməsini təmin edən dövlət idarəçiliyi infrastrukturunu yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikası Prezidenti Administrasiyasında uzun müddət Milli siyasət məsələləri üzrə Dövlət müşaviri, onun tabeliyində isə milli siyasət üzrə xüsusi şöbə fəaliyyət göstərmişdi. Hazırda bu işi Millətlərəsas, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə dövlət müşavirliyi xidməti yerinə yetirir. Bilavasitə multikulturalizm prinsiplərinə uyğun olaraq milli azlıqların dil və mədəniyyətinin, adət -ənənələrinin qorunub saxlanması, onların inkişafı daimi dövlət qayğısının predmetidir. Respublikanın dövlət büdcəsində, Prezidentin ehtiyat fondundan milli azlıqların dil və mədəniyyətlərinin inkişafı üçün ünvanlı vəsaitlər ayrılır. Ümumtəhsil məktəblərində azlıqların dillərinin öyrənilməsinə lazımi diqqət və qayğı göstərilir. Bütün bunlar Azərbaycanın bu gün dünyanın ən ahəngdar mədəni müxtəliflik mərkəzlərindən biri olması fikrini irəli sürməyə əsas verir.

Dr. Liladhar Pendse - Berkli Universiteti (Amerika Birləşmiş Ştatları):

- Dövlətiniz Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaradılmasından bəri, əvvəl Heydər Əliyev, sonra isə indiki prezidentiniz İlham Əliyevin rəhbərliyi altında uzun yol keçmişdir. Məncə, multikulturalizmin verdiyi dərs dünya üçün uğurlu bir başlanğıc ola bilər. Bugünkü dünya çoxmədəniyyətli olmasına baxmayaraq, heç də sakit deyil, çoxlu xoşagəlməz hadisələr baş verir. Mən Azərbaycana gələndə

buranın sülhpərvər cəmiyyətini görürəm, ən müxtəlif millətlərin nümayəndələrinin bir respublikada yaşadığını görürəm və bu valehedicidir. Bizim özümüzlə götürə biləcəyimiz neft, qaz deyil, sizin xoş münasibətiniz, diliniz, sivilizasiyanız mədəniyyətinizdir. Multikulturalizm başqalarını qəbul etmək deməkdir. Və Azərbaycan mənə bu dərsi keçdi. Mən Humanitar Forumun açılışında yəhudı ravvinin, pravoslav keşişin, müsəlman ruhanisinin və katolik kardinalın bir sırada oturduğunu gördüm. Belə bir mənzərəni başqa harada görmək olar? Yalnız Azərbaycanda. Azərbaycan başqa xalqları qəbul etməyi bacarır. Siz bizi burada xoş niyyətlə qarşılamısınız. Azərbaycanda multikulturalizmin ifadəsi ilə bağlı ən çox bəyəndiyim məqam təkcə başqalarını qəbul etməyiniz, tolerantlığınız deyil, həmçinin multikulturalizmin təbliğatıdır, multikulturalizmi araşdıran beynəlxalq bir mərkəzin yaradılmasıdır. Məncə, bu, ilk böyük başlanğıcdır. Ümid edirəm ki, bölgənzədəki digər ölkələr də bənzər işlər görəcəklər.

Antonio Villaraigosa - Los Angeles şəhərinin sabiq meri, Kaliforniya Ştatının Məclisinin spikeri (Amerika Birləşmiş Ştatları):

- Düşünəndə ki, on il bundan qabaq Azərbaycanın ümumi daxili məhsulunun həcmi təqribən, 3-4 milyard dollar idi, bu gün isə onun 60 milyard dollarlıq iqtisadiyyatı var, heyrətə gəliрсən. Sovet İttifaqının dağılmasından sonra belə qısa vaxt ərzində Azərbaycan böyük bir iqtisadi gücə çevrilməklə yanaşı eyni zamanda insan inkişafına sərmayə qoymağa xüsusi fikir verdi. Hər yerdə yeni infrastruktur görmək olur. Bütün bunlarla bərabər, siz həmçinin ölkə vətəndaşlarınızın birlikdə necə yaşaya biləcəyinə də diqqət yetirirsiniz. Bu məncə, çox vacib məsələdir. Mən Azərbaycana gəlməyi səbrsizliklə gözləyirdim, ona görə ki, bura nümunəvi ölkədir-təkcə nümunəvi müsəlman ölkəsi yox, həm də burada yaşayan müxtəlif xalqların mədəniyyətlərinə hörmət bəsləməyi aşlayan bir nümunəvi ölkədir. Azərbaycanın sülhpərvər ölkə olması, dünyada gördüyümüz etnik, irqi, dini çəkişmələrə innovativ həll yolları axtarması Azərbaycanın dünyadakı mövqeyi barədə çox şey deyir. 9 milyon insanın yaşadığı bu həcmcə kiçik ölkəyə BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasına üzv qəbul olunmaq üçün 150-dən çox ölkə dəstək verdi. Bu onu göstərir ki, ölkənizin nüfuzu artmaqdadır. Onun kiçik olmasına baxmayaraq, o, iqtisadi güc olduğuna, dünyaya neft və qaz ixrac etdiyinə görə, həmçinin mədəniyyətlərəarası dialoqun inkişafına töhvə verdiyinə, beynəlxalq səviyyəli tədbirlərə evsahibliyi etdiyinə görə böyük işlər həyata keçirir. Mən Azərbaycan hakimiyyəti tərəfindən həyata keçirilən multikulturalizm siyasətini ölkənizin multikulturalizmə olan sədaqətinin çox müsbət bir göstəricisi olaraq yüksək qiymətləndirirəm.

Etibar Nəcəfov:

- Müasir dövrdə Azərbaycanın dünyanın multikulturalizm mərkəzlərindən biri kimi tanınması onun öz multikultural təhlükəsizliyini təmin etməsinə dəlalət verir.

Kamal Abdullayev - AMEA-nın həqiqi üzvü, Millətlərəarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət Müşaviri (Azərbaycan):

- Məncə, milli təhlükəsizlik doktrinalarının sırasına yeni bir təhlükəsizlik komponenti də daxil edilməlidir. Bu, multikultural təhlükəsizlik adlandırılanla bilər və geniş mənəvi spektri nəzərdə tutardı. Multikultural təhlükəsizlik cəmiyyətin milli təhlükəsizlik sisteminin tərkib hissəsi kimi qəbul edə bilərik. Son zamanlar bu anlayış Azərbaycanın intellektual dairələrində istifadə edilməkdədir. Həqiqət bundan ibarətdir ki, Azərbaycan bu gün öz multikultural təhlükəsizliyini bir sistemə dönüştürüb bunun ciddi, məsuliyyətli və önəmli dönməni yaşayır. Təəssüf ki, bütün ölkələr bunu edə bilmir.

Zümrüd Quluzadə - professor, AMEA-nın Fəlsəfə və Hüquq İnstitutunun əməkdaşı (Azərbaycan):

- Tarixi miqراسiyalar nəticəsində yaranmış ümumbəşər mədəniyyəti mahiyyəti etibarilə multikulturaldır. Bu bəşər mədəniyyətinin təhlükəsizliyi multikultural təhlükəsizliklə bağlıdır və bu baxımdan multikulturallığa təhlükə bəşər mədəniyyətinə təhlükə kimi dəyərləndirilməlidir. Yenə də tarixdən bəlimudur ki, sosial qarşıdurma, aqressiya forması olan terrorun səbəblərindən biri müxtəlif mədəniyyətə və mədəniyyət daşıyıcılarına qarşı yönəlmis təxribatlar olub. Multikultural təhlükəsizlik mədəniyyətdaxili siyasi-ideoloji münaqişə və təxribatlarla bağlı olub. Həmin təxribatların səbəb-nəticə əlaqələrinin tədqiqi cəmiyyətdə maariflənmə yolu ilə mənəvi və fiziki qırğınlara aparən siyasi və ideoloji təmayülləri zəiflədə və müəyyən dərəcə aradan qaldıra bilər.

Mədəni və multikultural təhlükəsizlik müxtəlif və ilk növbədə maariflənmə və hüquqi yollarla təmin edilə bilər. Hazırda cəmiyyətdə müxtəlif pərdələr altında reallaşan təxribatların ortadan qaldırılması bu sahədə beynəlxalq qanunvericilik, vahid hüquqi standartlar və onların effektiv həyata keçirilməsi yollarınının olmasını tələb edir.

Cəmalüddin Hüseyn - professor, Pürdü Universiteti (Amerika Birləşmiş Ştatları):

- Mən ilk dəfə Azərbaycana 1999-cu ildə gəlmişəm. O zaman sizin ölkənin çox da zəngin deyildi. Ümumi daxili məhsulunuz o zamandan bəri 6 dəfədən çox artıb. Mən ABŞ iqtisadiyyatını araşdıran bir alim kimi demək istəyirəm ki, bu, çox böyük göstəricidir və ölkəni bu münasibətlə təbrik etmək istəyirəm. Azərbaycanda Beynəlxalq Humanitar Forum kimi tədbirlərin keçirilməsi strateji addımdır. Çünki müxtəlif ölkələrdən, beyin mərkəzlərindən gəlmiş alimlərə öz təcrübələrini və biliklərini bölüşməyə imkan yaradılır. Mənə də öz təcrübəmi bölüşməyə şərait yaradıldığı üçün təşəkkür edirəm.

İlk gündən bizə məlum oldu ki, biz tolerant ölkə olan Azərbaycanda yığ Sızda kilsələr, sinaqoqlar, məscidlər bərabər və sülh şəraitində fəaliyyət göstərirlər. Bu, bir tərəfdən siz qeyd etdiyiniz multikultural təhlükəsizliyin təmin olunması üçün əlverişli şərait yaradır, digər tərəfdən isə ölkənin və region üçün çox önəmlidir.

Kamran İmanov- professor, Azərbaycan Respublikası Müəllif Hüquqları Agentliyinin sədri (Azərbaycan):

- Deyilənlər multikultural təhlükəsizliyin vacibliyini bir daha təsdiq edir. Onun təmin olunması üçün, birincisi, mədəni fraqmentasiyaya kömək etməyən və ictimai inteqrasiyanın universal dəyərlərinə zidd olmayan mədəni müxtəlifliyi dəstəkləyən modelin düzgün seçilməsi vacibdir. Kompromis axtarışı mümkündür, belə ki, tərəflərin məqsədləri bir-birinin əksinə deyildir, bu sifir cəmi oyun deyil. Buna görə çoxtərəfli əməkdaşlıq, informasiya mübadiləsi, bir sözlə, dialoqun səmərəli formaları tərəflərə fayda gətirir. İkinci, nəzərə almaq vacibdir ki, mədəniyyət "mədəni müxtəliflik" kimi bir mürəkkəb sistem çərçivəsində cəmiyyətlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərir. Yuxarı səviyyə olan sositumda müxtəlifliyin artması həmişə mədəniyyətin aşağı səviyyəsində müxtəlifliyin məhdudlaşmasına gətirib çıxarır. Aşağı səviyyədə müxtəlifliyin artması (mədəniyyət) isə yuxarı səviyyədə, yəni sositumda mədəni müxtəlifliyi azaldır ki, bu da bütövlükdə sistemin entropiyasının (qeyri-müəyyənliyinin) artmasına səbəb olur. Lakin sistemin entropiyasının artması informasiya və idarəetmə nəzəriyyəsinin – Eşbinin "zəruri müxtəliflik" qanununun fundamental prinsiplərinin pozulmasına gətirib çıxarır. Buradan belə alınır ki, ya mədəniyyətin özünütənzimləmə potensialı sistemin entropiya çəkisini tənzimləyərək arzu olunan balansın bərpasına və sositumu mövcudluğun yeni şərtlərinə uyğunlaşmasına gətirib çıxaracağını uzun müddət "gözləmək", ya da ənənələrə əsaslananlar da daxil olmaqla, adekvat dövlət

qərarları qəbul etmək lazımdır. Bu şəraitdə mədəni irsin qorunması, tarixi yaddaşın qorunub saxlanması, tarixin təşviqi, etnik və mədəni identiklik məsələləri ön plana çıxır. Hesab edirəm ki, danışıq meydanı miqrant azlığından heç olmasa onları qəbul etmiş ölkənin tarixi və dəyərlərinin minimum səviyyəsinə malik olmağı tələb edir. Üçüncüsü, mədəni hüquqlarda daha çox ifadə olunan mədəni müxtəliflik mədəni relyativizmin yanlış tezisindən irəli gələrək, universal vətəndaş hüquq və azadlıqları ilə toqquşmamalı, onları əvəz etməməlidir. Çünki universal hüquqlar və azadlıqlar insan ləyaqətinin müdafiəsini təmin edən minimum hüquqi standartlardır, mədəni standartlar deyildir. Mədəni hüquqlar isə qeyri-məhdud olmur və o vaxta kimi həyata keçirilir ki, onların istifadəsi insanların digər hüququnu pozmur.

Ervin Neher – professor, fiziologiya və tibb üzrə 1991-ci il Nobel mükafatı laureatı (Almaniya):

- Azərbaycana ilk dəfə gələcəyim üçün bir müddət əvvəl həyat yoldaşım la birlikdə Azərbaycan haqqında məlumat topladıq. Azərbaycanın inkişaf göstəriciləri, eləcə də müxtəlif dinlərin və mədəniyyətlərin nümayəndələrinin ölkəinizdə bərabər şəraitdə yaşadığı haqqında bir çox məxəzədən məlumat aldıq. Azərbaycan multikultural və multietnik ölkədir və bu baxımdan müxtəlif ölkələrdən olan alimləri bir araya toplamaq baxımından çox əlverişli məkandır. Azərbaycanda gördüklərim çox təsirlidir, gözəldir. Ölkənin düşünürəm ki, düzgün yoldadır. Ölkənizə inkişafını davam etdirməyi, sülh şəraitdə yaşamağı, davamlı iqtisadi inkişafa nail olmağı arzu edirəm.

Etibar Nəcəfov:

- Əgər 5-10 il bundan əvvəl Azərbaycan dünyada zəngin karbohidrogen resurslara malik olan ölkə kimi tanınırdısa, indi o, artıq həm də dünyanın multikulturalizm mərkəzi kimi tanınır. Multikulturalizm Azərbaycanın tək daxili siyasətinin deyil, onun xarici siyasətinin də əsas istiqamətlərindən birini təşkil edir. Bu, özünü ilk növbədə Azərbaycanın beynəlxalq terrorizmə, radikalizmə qarşı mübarizəyə çox fəal şəkildə qoşulmasında büruzə verir. Bu mübarizəyə başçılıq edən dövlətlərin rəhbərləri Azərbaycanın bu istiqamətdəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirlər. Avropa Komissiyasının keçmiş sədri Joze Manuel Barrozu cari ilin yanvar ayında Davosda Dünya İqtisadi Forumda çıxış edərkən Azərbaycanın və Qazaxıstanın müasir müsəlman ölkələri kimi fundamentalizmə və terrorçuluğa qarşı sədd

olmaqda rolunu yüksək qiymətləndirmişdir. Bu gün ölkəmizdəki multikultura durumu dünya dövlətləri öyrənmək, onu tətbiq etmək istəyirlər.

Kamal Abdullayev:

- Prezident İlham Əliyev yanvarın 21-də İsveçrənin Davos şəhərində 45-ci ənənəvi illik Dünya İqtisadi Forumu çərçivəsində "Regionların transformasiyası: Avrasiya" mövzusunda təşkil olunmuş sessiyadakı çıxışında radikalizmin bütün ölkələr üçün təhlükə olduğunu və Azərbaycanın bu təhlükəyə qarşı təşkil olunmuş mübarizədə böyük rol oynadığını göstərərək ölkəmizin Avropa üçün əhəmiyyətini, təkə neft və qazla ölçülmədiyini, onun müasir və dünyəvi müsəlman ölkəsi olmaqla yanaşı, özünün geosiyasi mövqeyi hesabına radikalın Avropa qitəsinə daxil olmasında təbii maneəyə çevrilməsini qeyd etmişdir. Belə bir maneəyə çevrilmək prosesi dövlətçilik iradəsi ilə yanaşı, həm də Azərbaycanın daxili mənəvi potensialına arxalanır. Bu potensialın Azərbaycan multikulturalizmi adlandırılabilir böyük və möhtəşəm layı var. Onu öyrənmək və təşviq etmək vacibdir. Elə buna görə də nəzərdə tutmuşuq ki, bu gün hazırladığımız "Azərbaycan multikulturalizmi" adlı tədris proqramı əsasında həm xarici ölkə universitetlərində, həm də öz universitetlərimizdə xüsusi dərslər aparılsın. Artıq bu layihə, demək olar ki, işə başlayıb və öz ölkəsində Azərbaycan multikultural təcrübəsini öyrənmək istəyən universitetlərin sayı artmaqdadır.

Aksel Müller – professor, Orta Əsr Tədqiqatları İnstitutu, Lids Universiteti (Böyük Britaniya):

- Məncə, global kontekstdə Azərbaycanın gözəl mövqeyi var – Rusiya və İran arasında. Siz müxtəlif mədəniyyətlərin qovuşduğu yerdəsiniz və aparıcı rol oynaya bilərsiniz. Siz müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələrini bir araya gətirirsiniz. Mən ümid edirəm ki, Azərbaycan həm də bundan yararlanla və müxtəlif mədəniyyətlərin görüş nöqtəsinə çevrilə bilər. Bu da Azərbaycan cəmiyyətinə fayda verir. Bundan əminəm.

Ətibar Nəcəfov:

- Biz bu gün belə bir sual düşündürməyə bilmir. Multikulturalizm sahəsində zəngin təcrübəyə malik olan Qərbi Avropa dövlətləri indiki dövrdə öz multikultural təhlükəsizliklərini təmin edə bilirlərmə?

Əlikram Abdullayev:

- Təbii ki, yox. Bu gün Qərbdə cərəyan edən təlatümlər milli, mədəni fərqlər, sivilizasiyalararası fərqlər boyunca uzanıb gedən maraqlardan qaynaqlanır. Ona görə də multikulturalizm ideyası, xüsusilə də onun siyasi praktikası Qərbdə elə ilk vaxtlardan millətçilərin hücumlarına məruz qalır. Son zamanlar isə bu hücumlar daha da güclənmişdir. Hətta müvafiq konvensiyalara imza atmaqla və müxtəlif inkişaf strategiyalarını işləyib həyata keçirməklə bu ideyaya, bu siyasətə həyat vəsiqəsi vermiş Böyük Britaniya, Almaniya, Fransa kimi dövlətlərin liderləri multikulturalizmin iflasa uğradığını, ondan imtina etdiklərini yüksək tribunalardan bəyan edirlər. Bu yaxınlarda Parisdə «Şarli Ebdə» jurnalının əməkdaşlarının qətlə yetirilməsi ilə bağlı baş verən faciəli hadisələr multikulturalizm əleyhdarlarının mövqelərinin möhkəmlənməsinə səbəb oldu və bütünlükdə Avropada mədəniyyətlərarası münəqişə risklərinin artmasına güclü təkan verdi. İndi Avropada multikulturalizm dərin böhran keçirir.

Əlbəttə, bunu kimlərsə biliksizliyi, bacarıqsızlığı və ya qəbahəti kimi izah etmək sadələşmələrdir. Avropa bu gün çox çətin problemlərlə üz-üzədir. Hazırda dünya iqtisadi və hüquqi məkanı əvvəlki maneələrdən azaddır və buna görə də insanlar miqrasiyaya çox meyillidirlər. Təkə İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı ölkələrindən hər il 4 mln. nəfər öz daimi yaşayış yerini dəyişməyə qərar verir. Digər Avropa ölkələri də bu prosesi yaşayır. Onların yerini isə daha böyük axın şəklində gəlmələr tutur. Bu, qarşısıalınmaz bir prosesdir və Avropa qlobal miqyasda cərəyan edən həmin proseslərin mərkəzindədir. Bu gün Avropa paytaxtlarının bir çoxunda gəlmələr şəhər sakinlərinin 1/3-ə qədərini təşkil edir. Digər tərəfdən, əgər ABŞ, Avstraliya, Yeni Zelandiya, Sinqapur kimi ölkələrə gələnlərin etnik tərkibi çox müxtəlifdirsə, Avropa miqrantlarının mütləq əksəriyyətini ərəblər (Fransada), türklər (Almaniyada) təşkil edir. Həm də həmin insanlar cəmiyyətə çətin inteqrasiya olunurlar və ya bunu heç etməmək istəyirlər. Özlərinin qapalı mikro-cəmiyyətlərini formalaşdırır və onun qaydaları ilə yaşayırlar. Avropanın mənzərəsi dəyişir. Bu, yerli əhalidə "Avropa dəyərlərinin itirilməsi" qorxusunu yaradır. Nəticə isə islamofobiyanın bütün Avropanı bürüməsi olur. Multikulturalizmin iflasıdır mı? Zənnimcə, bunu multikulturalizmin iflası kimi qələmə vermək doğru olmaz. İflasa uğrayan multikulturalizm ideyası deyil, bütünlükdə bu sahədəki Avropa təcrübəsidir. Yaranmış vəziyyət bir tərəfdən miqrantların lazımı peşə hazırlığının, özge etnik mühitdə ünsiyyət və davranış sənətinin qıtlığı, daxil olduqları ölkənin mühitinə, həyat tərzinə inteqrasiya oluna bilməməsi, bir çox

hallarda isə bunu etmək istəməməsi ilə, digər tərəfdən isə qəbul edən ölkənin yeni şəraitə adekvat olan siyasət hazırlayıb həyata keçirə bilməməsi ilə bağlıdır. Ən acınacaqlı olan budur ki, informasiya yayımı azadlıqla məsuliyyətin hüddunu gözləmir, bəzi hallarda isə hətta açıq-aşkar fitnəkarlıq səciyyəsi daşıyır. Milyard yarım insanın dini hissələrini təhqir edən məlum karikaturalar hətta bəzi dövlət başçıları tərəfindən onların özlərini imzaladıkları çoxsaylı beynəlxalq sənədlərinə, nəinki ruhuna, hətta hərfinə zidd olaraq, sadəcə, öz fikrini ifadə etmək azadlığı kimi qiymətləndirilir. Bu, fəlakətdir.

Qanunvericilikdə çoxlu boşluqlar var. 2000-ci illərin ortalarında həmin bu «Şarlı Ebdə» və «Liberasion» İsa peyğəmbərinin biabırçı karikaturasını və Danimarka jurnalından Məhəmməd peyğəmbərinin karikaturasını götürüb çap edənlər «Şarlı Ebdə» və «Liberasion»-a qarşı bu faktlarla bağlı iddia qaldırılanda məhkəmə buna heç bir reaksiya vermədi. Əksinə, bir-birinin ardınca bir neçə Avropa ölkəsi cinayət məəcəlləsindən dini hissələrin təhqiri ilə bağlı müddəaları götürdü.

Güman edirəm ki, multikulturalizm bu gün istər yerli, istər regional, istər-sə də beynəlxalq təhlükəsizlik üçün tələyüklü bir məsələdir və Azərbaycan multikulturalizminin təcürbəsi bu məsələnin həllinə ciddi töhfədir.

Kamran İmanov:

- Qeyd edildiyi kimi, Avropanın üç aparıcı dövləti olan Almaniya, Böyük Britaniya və Fransanın liderləri tərəfindən multikulturalizmin iflasa uğradığı elan edilmiş, multikulturalizmin "ziddiyyətli" olduğu qabardılmış, amma bununla belə onlardan heç biri müxtəlif mədəniyyətlərin nümayəndələrinin bir dövlətdə sülh şəraitində yaşamasının vacibliyini şübhə altına almamışdır. Buna görə də Qərbi Avropada multikulturalizmin "iflası" ilk növbədə etnik, irqi və dini icmaların bir ölkədə təşkil olunma və qarşılıqlı fəaliyyəti üzrə dövlətin düzgün seçilməmiş paradigmasına və multikulturalizmin dezintegrasiyasına gətirib çıxaran səhv siyasi strategiyaya söykənir.

Doğrudan da, bəzi yerlərdə permanent miqrasiyalar, "kolonizasiya əksinə", Avropa meqapolislərini mədəni-qeterogen mühitə, miqrantların və onların sonrakı nəsillərinin paralel olan gettoizasiyasına gətirib çıxardı. Onların adaptasiyasını yumşaltmaq məqsədi ilə miqrantları mədəni kontekstdən "çıxartma" və "daxiletmə" qütbləri arasında balanslaşdırma isə uğursuzluqla nəticələndi.

Dövlət başçımızın dediyi kimi, multikulturalizmin alternativini yoxdur. Şübhəsiz ki, bu tezi adekvat siyasət və praktika şəraitində həyata keçirmək olar. İnteqrasiyanın

iki modelinin – irqiyyəti və etnikliyi nəzərdə tutan plüralizm dəyərlərinə əsaslanan "Britaniya" modelinin və müxtəlifliyi inkar edən Respublika dəyərlərinin tanınmasına əsaslanan "fransız" modelinin müqayisəsi göstərir ki, açıq ritorikanın (plüralist və ya inteqrasiyacı formalarından asılı olmayaraq) nəticəsi, təxminən, eyni dərəcədə uğursuz olmuşdur. Başlıcası odur ki, inteqrasiyanın uğuru bir çox obyektiv və subyektiv amillər çoxluğu ilə müəyyən olunur və bunlardan da prioritet olanları sosial-iqtisadi amillərdir. Müasir demokratik dövlətlər demografik realitətlərlə bağlı mədəni fərqliliyin siyasi akkomodasiyası ilə məşğul olmaya bilməzlər.

Nəzəri yanaşmaların tənqidi olunması professor Amartiya Senin "fərdi azadlıqlar və mədəni seçim" modeli kimi mədəni siyasətin yeni strategiyalarına gətirib çıxardı. A. Senə görə, "fərdlərə onların öz seçimi əsasında, başqa variantları qiymətləndirməyə real imkanı olmaqla, yaşamaq və mövcud olmaq hüququ verilməlidir, onların individual seçimi ilə əvəz olunmaqla identikliyin qrup formaları zəifləməlidir. "İdentiklik – sıfır nəticəli oyun deyildir". "Özünəməxsusluğun bir növü nə qədər çoxdursa, digəri o qədər azdır" və buna görə də çoxluq olan identiklik barədə danışmaq daha düzgündür və bu, qeyri-səlis çoxluqlar analogiyasına uyğun olaraq hansısa birinin olması və ya olmamasına əsaslanmır, hər birinin bu və ya digər dərəcədə olmasını nəzərdə tutur.

Başqa alimlər də, məsələn, professor Seyla Benhabib də göstərir ki, yalnız fərdin özünün bu və ya digər sosial icma və ya mədəniyyətlə identifikasiya etmək hüququ vardır və əgər özünüidentifikasiya əvəzinə bu proses məcburi həyata keçirilərsə, onda bu artıq multikulturalizm deyildir. Onun fikrincə, mədəni qrupların institutionalizasiyası şəxsi identikliyi qrup identikliyi ilə əvəz edir və bununla Qərb cəmiyyətlərində öz iddialarını üzvlərinin mədəni xüsusiyyəti ilə əsaslandıraraq keyfiyyətcə yeni siyasi qrupların yaranmasına kömək edir.

Zümrüd Quluzadə:

- Əlikram müəllimin toxunduğu "Şarlı Ebdə" həftəlik satirik jurnalla və ona qarşı terrorla bağlı aşağıdakıları söyləmək istədim:

Məlum olduğu kimi, həmin jurnal söz azadlığı pərdəsi altında antimədəni dəyərlərə xidmət edib və etməkdədir. Jurnalın sivil cəmiyyətin əxlaq normalarına uymayan yazı və karikaturalarına görə 1960-cı ilə onun fəaliyyəti dayandırılmışdı. Lakin sonradan yenidən fəaliyyətə başlayan jurnal təxribatlarla dolu fəaliyyətini də davam etdirdi. Bunların içərisində İsa Peyğəmbər, Məryəm ana və Məhəmməd Peyğəmbərə qarşı yönəlmiş təxribatçı təhqirlər xüsusi yer tutur. Bu təhqirləri

demokratik cəmiyyətin qəbul etdiyi söz azadlığı kimi heç cür anlamaq və qəbul etmək olmaz. Zənnimizcə, onlar vaxtında hüquqi baxımdan dəyərləndirilməli və kortəbii qarşıdurmalara səbəb olmamalı idilər.

Terrora gəldikdə beynəlxalq elm, hüquq və bütövlükdə ictimai fikirdə bu hadisənin dəqiq təyini yoxdur: partizanların fəaliyyətini və yaxud müasir Ukraynada qarşı-qarşıya duran qüvvələri hansı meyarə əsasən terrorçuluqda ittiham etmək olar? Lakin zorakılıq təzahürü olduğuna görə sözsüz ki, terror qəbul edilməzdir.

Zənnimizcə, cəmiyyətdə əmin-amanlıq naminə, multikultural mahiyyətə malik mədəniyyətin və multikulturallığın təhlükəsizliyi naminə aqressiya və terrorla yanaşı, aqressiya və terrora sövq edən müxtəlif siyasi, ideoloji, bədii və digər formalarda çıxış edən hər bir şəxs və qurum fəaliyyətinin nəticəsinin təhlükəsizliyindən asılı olaraq ictimai qınağa və cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməlidir. Terroru pisləmək və eyni zamanda "Şarlı Ebdə"-nün təxribatçı mövqeyini dəstəkləyərək yeni təxribatlara imkan yaratmaq məntiqdən kənar və qəbul edilməzdir. Tarixən miqrasiyalar yolu ilə təşəkkül tapan bəşər multikultural mədəniyyətinə hazırda bir sıra dövlətlərdə miqrantlara qarşı yönəlmiş eybəcər anti-multikultural və assimilyasiya siyasəti ümumbəşəri dəyərlər olan humanizm və demokratizmə ziddir.

Etibar Nəcəfov:

- Multikulturalizmin müasir dövrdə Avropada fiaskoya uğramasına istinad edərək bəzi müəlliflər onun Azərbaycanda da baş tutmasına şübhə ilə yanaşırlar. Bu şübhəni yayanlar, təxminən, belə düşünürlər: "Əgər demokratiyanın meydana gəldiyi və müasir dövrdə demokratik ənənələrin, təcrübənin geniş yayıldığı bir sıra Qərbi Avropa ölkələrində multikulturalizm iflasa uğrayırsa, kommunist sistemindən yenicə qurtulmuş Azərbaycanda multikulturalizmin şansı ola bilməz".

Kamal Abdullayev:

- Şübhəsiz, Qərbi Avropa ölkələri ilə müqayisədə Azərbaycanın demokratik inkişaf sahəsində real təcrübəsi azdır. Amma mənəvi təcrübəsi böyükdür. Dastanlarımızdan, nağıllarımızdan, klassik ədəbi nümunələrimizdən qədim demokratik prinsiplərlə bağlı yetərinə misal və nümunələr göstərmək olar. Bu da, təbii ki, multikultural mühitin Azərbaycan cəmiyyətinə ilkcədən xas olmasına bir sübutdur. Baxın, multikultural dəyərlər harada iflasa uğradı? O ölkələrdə ki, ölkə artıq duruşmuş hala gələndən sonra ora "süni" şəkildə - miqrasiyaların yeni dalğası ilə artıq tanış olmayan multikultural dəyərlər, yad baxışlar gəlməyə başladı.

Və özünü tutmuş orqanizm bunu qəbul etmədi. Azərbaycanda isə ilkcədən bu dəyərlər süni olmadı, çünki onlar təbii halda başlanğıcdan bir yerdə idi. Əsas məsələ budur. Elə buna görə də Avropa ilə müqayisə edib "Azərbaycanda da multikulturalizm iflasa uğrayacaqdır" kimi pessimist nəticəyə gəlmək düzgün deyil. Bəlkə də biz metodoloji olaraq, "ilkini miqrasiya", "sonrakı miqrasiya" anlayışlarını bir-birindən fərqləndirməliyik. İlkini miqrasiya, əslində, bəlkə də sözün əsl mənasında heç miqrasiya deyil, müxtəlifliyin bir yerdə, yanaşı mövcudluğudur.

Azərbaycanda olan kimi bu gün multikulturalizmin bu və ya digər cəmiyyətdə uğurla yayılması bir sıra digər faktorlardan da asılıdır. Qeyd olunduğu kimi, bizim təcrübəmizin öyrənilməsinə dünyada böyük maraq vardır. Azərbaycan multikulturalizm sahəsindəki uğurlu təcrübəsinin səbəbinə gəldikdə isə bir daha onu qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycandakı multikulturalizm kənardan cəmiyyətimizə gətirilməmişdir, "ixdal" edilməmişdir. Burada sonrakı miqrasiyalara qarşı təbii "peyvənd sindromu" vardı. Burada multikulturalizm əsrlər boyu uzun təkamül yolu keçərək formalaşmış və geniş yayılmışdır. Azərbaycandakı mövcud multikultural mühit xalqımızın (ölkəmizdə yaşayan bütün xalqların) tarixindən, adət-ənənələrindən, mənəviyyatından, şifahi xalq ədəbiyyatından, dünyagörüşündən, dilindən (dilimizin vaxtilə rus demokrat maarifçiləri tərəfindən qiymətləndirilməsini xatırlayaq. Bestujev-Marlinskiyə görə fransız dilinin Avropada ünsiyyət vasitəsi rolu oynadığı kimi, Azərbaycan dili də Qafqazda həmin rolu oynayırdı) irəli gəlir. Bütün bu sadalanan faktorlar ("peyvəndlər") Azərbaycandakı mövcud multikultural mühiti formalaşdırmış, onu müasir dövrün sınaqlarından uğurla keçməsinə kömək etmişdir. Məhz bu faktorlar Azərbaycan multikulturalizmini yaşadır, onu davamlı edir. Məhz bu faktorların hesabına Azərbaycandakı mövcud multikultural mühit Avropadakı ilə müqayisədə daha qədim, daha möhkəm və daha dayanıqlıdır. Multikulturalizm baxımından Azərbaycan özünü tutmuş cəmiyyətdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, "multikulturalizm ənənələri Azərbaycanda əsrlər boyu həmişə mövcud olub. Sadəcə, müxtəlif cür adlanıb, lakin mahiyyəti dəyişməyib. Zənnimcə, əsrlər ərzində, o cümlədən, sovet dövründə yaranan müsbət meyllər müasir Azərbaycanda möhkəmlənir. Bu da ölkəmizdə milli həmrəyliyin əsası, müasir dinamik inkişafın təməlidir". Elə buna görə də, Azərbaycan kimi ölkələr multikulturalizm siyasətinin yeridilməsi sahəsində yaranan problemlərə sinə gəlməyi bacarmı.

Etibar Nəcəfov:

- Zümrüd xanım və Əlikram müəllim öz çıxışlarında yeni ilin əvvəllərində Parisdə baş vermiş terror aktına toxundular. Qeyd olunan hadisə Fransanın multikultural təhlükəsizliyinin zəif olduğunu göstərdi. Fransada multikultural təhlükəsizlik Azərbaycandakı kimi qorunsaydı bu qanlı hadisələr baş verərdimi?

Kamal Abdullayev:

- Azərbaycanın 2014-cü ilin sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və 2015-ci ildə qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasdakı çıxışında Prezident İlham Əliyev qeyd etmişdir: "...ölkəmizin multikulturalizmlə bağlı təcrübəsi nadir xarakter daşıyır. Hesab edirəm ki, əgər bizim təcrübəmiz dünyada daha da geniş şəkildə təhlil edilsəydi, bir çox xoşagəlməz halların qarşısı alın bilərdi". Cənab Prezident "xoşagəlməz hallar" dedikdə həm də bu iclasdan bir neçə gün əvvəl Parisdə baş vermiş terror aktını ("Şarlı Ebdə" jurnalının əməkdaşlarının qətlə yetirilməsi) nəzərdə tuturdu.

Azərbaycan da bütün sülhsevər ölkələr kimi "Şarlı Ebdə" jurnalının redaksiyasında baş vermiş terror aktını qətiyyətlə pisləmişdir. Lakin Azərbaycan bəzi Avropa dövlətlərindən fərqli olaraq "multikulturalizmin faskoya uğraması" və yaxud "multikulturalizmin gələcəyi yoxdur" fikrini öz timsalında qətiyyətlə rədd edir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, "bəzi bəyanatlar bizi məyus edir ki, multikulturalizm iflasa uğradı, multikulturalizmin gələcəyi yoxdur. Bu, çox təhlükəli bəyanatlardır. Qeyd etməliyəm ki, multikulturalizmin müasir dünyada alternativiyə yoxdur. Çünki dünya ölkələrinin mütləq əksəriyyəti çoxmillətli ölkələrdir. Əgər multikulturalizm iflasa uğrayıbsa, onda bunun alternativiyə nə ola bilər? Bu da çox aydındır. Bu, ayrı-seçkilikdir, irqçilikdir, ksenofobiya, islamofobiya, antisemitizmdir". Elə buna görə də bu alternativlərin reallaşdırılmaması üçün biz multikulturalizm sahəsində əsrlər boyu əldə etdiyimiz təcrübəmizi hamı ilə bölüşməyə hazırıq.

Şimon Lankri - Akko şəhərinin meri (İsrail):

- Fransanın paytaxtı Paris şəhərində baş verən son terror hadisəsi bir daha onu göstərir ki, müasir dünyamızda ölkənin inkişafı və təhlükəsizliyi onun yalnız iqtisadi, hərbi gücü ilə deyil, həm də ölkədə tolerantlığın səviyyəsi ilə ölçülür. Azərbaycan haqqında çox eşitmişdim, amma burada gördüklərim fikirlərimi 90 faiz daha yaxşı istiqamətdə dəyişdi. Bakı şəhəri elə ilk görünüşdə inkişaf etmiş bir ölkənin paytaxt

şəhəri təsiri bağışlayır. İnsanlarınız da çox gülərdür. Bu ölkədə fərqli milli azlıqların və müxtəlif dinlərin nümayəndələrinin qarşılıqlı hörmət şəraitində birgə yaşayışının səbəbi də azərbaycanlıların çox tolerant olmasıdır.

Müxtəlif milli azlıqların və fərqli dinlərin nümayəndələrinin birlikdə dinc şəraitdə yaşadığı və qarşılıqlı hörmət əsasında formalaşdırdığı cəmiyyətlərdə sabitlik daha etibarlıdır. Fikrimi əsaslandırmaq üçün deyim ki, əgər bu gün Azərbaycanda olan multikultural vəziyyət Fransada olsaydı, orada son olaylar baş verməzdi. Qərbi Avropa ən qısa zamanda Azərbaycan multikulturalizmini dəridəndə öyrənməlidir.

Etibar Nəcəfov:

- Demək olar ki, bütün çıxış edənlər Azərbaycanın multikulturalizm sahəsində böyük nailiyyətlərin əldə etdiyini qeyd etdilər. Bunu dünya intellektualları da etiraf edir. Bununla əlaqədar ortaya hamını maraqlandıran bir sual çıxır- multikulturalizm sahəsində ölkəmizin əldə etdiyi nailiyyətlərinin səbəbi nədir? Azərbaycan multikulturalizminin belə bir inkişafı nə ilə izah olunur?

Kamal Abdullayev:

- Xarici jurnalistlər, dövlət xadimləri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevdən dəfələrlə ölkəmizin multikulturalizm sahəsindəki uğurlarının səbəbini soruşurlar. Soruşurlar ki, necə olur ki, sizin ölkədə müxtəlif dini liderlər bir-birinə münasibəti belə səmimi və dostluq şəraitində qura bilər?! Cavab sadədir: Hər şeydən əvvəl məlum ənənələrə əsaslanaraq Azərbaycanda bu məsələnin doğru düzgün siyasi həlli tapılmışdır. Ölkə başçısının bu dini konfessiyalara eyni dərəcədə diqqət və qayğısı müəyyənləşmişdir. Bərabər münasibət də öz növbəsində konfessiya rəhbərlərinin bir-birinə və dövlətə loyal münasibətini şərtləndirmişdir. Əsaslı Ulu Öndər tərəfindən qoyulmuş bu qədər sadə, eyni zamanda bu qədər müdrik bir həll mexanizmi. Multikultural təhlükəsizliyin siyasi bünövrəsi elə budur. Amma bu, dünyada hər yerdə belə deyildir. Alimlər, jurnalistlər, ictimai xadimlər, hətta siyasətçilər bəzi hallarda öz ölkələrində dinlərarası münasibətlərin gələcəyinə o qədər də müsbət baxmırlar, yanaşmırlar. Azərbaycanın təcrübəsini öyrənmək bu məqamda faydalı olar.

Prezident İlham Əliyev xalqa Yeni il təbrikində belə dedi: "Bizim təcrübəmiz öyrənilir. Əminəm ki, başqa ölkələrdə Azərbaycan təcrübəsi tətbiq olunduqda o ölkələrdə də dinlərarası, millətlərarası münasibətlər sağlam zəmində öz həllini tapacaqdır".

Ziqində Hartmann - Almaniyanın Vürtsburq Universitetinin orta əsr alman ədəbiyyatı üzrə professoru (Almaniya), Bakı Slayyan Universitetinin professoru:

- Azərbaycan rəhbərliyinin həyata keçirdiyi multikulturalizm siyasəti Azərbaycanda çox ciddi mövzudur. Multikulturalizm məsələsi ölkənin dərin tarixi köklərində özünü büruzə verir. Bu bir dəyərdir, siz və biz bunu ortağ şəkildə öyrəni bəhrələnməliyik. Əlbəttə ki, ilk növbədə ölkənin inkişafının bu işdəki rolu danılmazdır. Durmadan inkişaf edən iqtisadiyyatı Azərbaycanı digərləri üçün həm maraqlı, həm də faydalı limana çevirir. Sovet dövründə Qərbi Avropadan heç kimin bura səfər etmək imkanı yox idi. Bura qapalı ölkə idi və bunun da fəsadları göz önündə idi. Təkcə Eurovision mahnı müsabiqəsinin Azərbaycanda keçirilməsi görün nə qədər avropalının bu Xəzər sahilində yerləşən ölkəyə münasibətini dəyişdi. Onlar buradakı iqtisadi inkişaf potensialından heyrtlənirdilər. Azərbaycana səfər edən xaricilər üçün burada gözəl şanslardan biri səmimi insanlarla görüşmələri idi.

İlk növbədə milli ruhun, milli kimliyin formalaşdırılması lazımdır. Gələcək "nəsil ağacı" məhz o milli köklərin üzərində dayanacaq. Köklər olmadan ağacın böyüməsi mümkünsüzdür. Keçmiş tarix və dəyərlərə nəzər saldıqda isə kifayət qədər dəyərlili bir xəzinənin şahidi oluruc.

Bu gün Azərbaycan Qərblə Şərq arasında (Şərqə Rusiya da demək olar) balanslaşmış bir siyasət yeridir. Və bu siyasət tezliklə Azərbaycanı Xəzər regionunun həyatında əhəmiyyətli rol oynayan bir ölkəyə çevirəcək.

Kamran İmanov:

- Azərbaycanda bütün etnik təbəqələrin mədəni norma və dəyərlərinə özünə hopdurmuş unikal etnik dünya yaranmış, burada yüz illər boyunca inteqrativ birliyin və multikulturalizm adlanan mədəni özünəməxsusluğun mədəni kapitalı toplanmışdır. Bu bizim sərvətimiz və hədsiz üstünlüyümüzdür. Ənənə elə keçmişimizdir ki, onsuz indiki zamanın gələcəyi yoxdur. Bu ənənələrdən biri də Azərbaycan xalqına məxsus olan və Azərbaycanın dövlət siyasəti ilə, qayğı ilə idarə olunan multikulturalizm ənənəsidir.

Etibar Nəcəfov:

- Beləliklə, multikultural təhlükəsizliyin təmin olunması dedikdə hər hansı bir ölkədə ilk növbədə irqindən, milliyətindən, dinindən, dilindən asılı olmayaraq hər

kəsin hüquq və azadlıqlarının müdafiə olunması, etnik, dini, irqi mənsubiyyətindən asılı olmayaraq bütün xalqların, etnik qrupların etnik-mədəni dəyərlərinin qorunması və inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur. Bundan başqa cəmiyyətdə multikultural təhlükəsizliyin təmin olunmasının mühüm hədəflərindən biri cəmiyyət daxilində insanların müxtəlifönlü inteqrasiyasına nail olmaqdır. Tarixi təcrübə göstərir ki, çoxmədəniyyətli dövlətlərin əksəriyyəti, o cümlədən Qərbi Avropa dövlətləri bu məsələyə, yəni multikultural təhlükəsizliyin təmin olunmasına, obyektiv, bəzən isə subyektiv səbəblərdən kifayət qədər ciddi yanaşırlar. Cəmiyyətin multikultural təhlükəsizliyinin təmin olunması sahəsində yaranan problemlər inkişaf edərsə, etnik, dini, irqi zəmində qarşıdurmalara, münaqişələrə səbəb olur. Bu, məsələn, Ermənistanda yaxın keçmişdə belə hallara gətirdi. Son dövrdə Avropanın bir sıra ölkələrində radikalizm, ksenofobiya, antisemitizm, islamofobiya meyillərinin artması qeyd olunanların bariz nümunəsidir. Azərbaycan isə başqa siyasi istiqamətlərdə olan kimi burada da öz yolunu gedir. Azərbaycanın multikulturalizm sahəsində, ölkədə multikulturalizm təhlükəsizliyinin təmin edilməsində olduqca zəngin və unikal təcrübəsi və böyük nailiyyətləri vardır. Bu dəyirmi masa çərçivəsində biz onların xarici ölkələrdə öyrənilməsi və tətbiq edilməsi vacibliyini vurğuladıq. Bu işdə biz hamımız birlikdə fəallığımızı artırmalı, müxtəlif layihələr irəli sürüb gerçəkləşdirməliyik.

«Мультикультуральная
безопасность»

«Yeni Azərbaycan» qəzeti - 20.02.2015
«Бакинский рабочий» qəzeti - 21.02.2015

От редакции:

В преддверии IV Бакинского международного гуманитарного форума состоялся первый «круглый стол» на тему «Гармония социально-экономического и духовного развития в современном Азербайджане», организованный Службой Государственного Советника по вопросам мультикультурализма, религии и межнациональных отношений Азербайджанской Республики. В ходе мероприятия с участием отечественных и зарубежных экспертов были обсуждены вопросы социально-экономического и духовного развития в современном Азербайджане в контексте гармоничного соотношения этих факторов, их взаимовлияния, а также вопрос духовного развития нации на фоне социально-экономического роста.

В тесной связи с этим мероприятием прошел второй «круглый стол» на тему «Значение мультикультуральной безопасности и пути ее обеспечения», ставший, точнее логическим продолжением первого, однако на сей раз главный акцент экспертами был сделан на обсуждение принципов мультикультуральной безопасности и саму суть этого понятия как важной составляющей феномена мультикультурализма, постепенно входящего в нашу интеллектуальную среду. Были также высказаны мнения относительно места мультикультуральной безопасности в системе национальной безопасности, состояния мультикультуральной безопасности в мире и проделанной работе в сфере ее обеспечения в Азербайджанской Республике.

Этибар Наджафов - профессор, главный консультант Службы Государственного советника по вопросам мультикультурализма, религии и межнациональных отношений Азербайджанской Республики:

- Как известно, Азербайджан провозгласил мультикультурализм своей государственной политикой, нацеленной на сохранение и развитие этнокультурных ценностей проживающих в стране народов, на их интеграцию в общественно-политические процессы в стране. Сохранение и развитие этнокультурных ценностей проживающих на территории нашей страны народов и национальных меньшинств является как целью, так и методом государственной политики Азербайджанской Республики. К тому же, сохранение этнокультурных ценностей этих народов является важной составляющей демократического развития Азербайджанской Республики, защиты прав и свобод всех граждан, проживающих на ее территории. Этот метод в государственной политике используется для защиты суверенитета нашего государства, его территориальной целостности, демократических реформ, национальной безопасности, и особенно мультикультуральной безопасности, для формирования чувства патриотизма граждан, защиты благосостояния и этно-культурных ценностей народа от национализма, этнического и религиозного сепаратизма и иных дезинтеграционных процессов.

Мультикультуральные традиции азербайджанского народа, корнями уходящие в глубокую древность, поддерживаемая народом целенаправленная политика государства в этом направлении дают право считать Азербайджан центром мирового мультикультурализма.

Летиция Реусс - художник, дизайнер (Великобритания):

- Думаю, едва ли нуждается в доказательствах тот факт, что Азербайджан как европейская и мусульманская страна со своей историей, богатой культурой, избрав миролюбивый путь мультикультурализма, многого достигает в этом направлении. В прошлом году посетив Гянджу, я обратила внимание в этом городе на счастливых, общительных, открытых миру детей, чьи сердца были наполнены любовью. Совершенно очевидно, что руководство Азербайджана постоянно проявляет заботу о своем народе, с большим вниманием относится к подрастающему поколению, выделяет стипендии студентам, одним словом, создает все условия для их дальнейшего развития. Повсеместный позитив и благие намерения превратили Азербайджан в одну из уникальных в мире

стран, где сохранен идеальный баланс между Востоком и Западом, Севером и Югом, в страну, способную осветить нам путь своим факелом, зажженным от огня Зороастризма. На мой взгляд, сегодня Азербайджан, являясь центром мультикультурализма в мировом масштабе, вносит большой вклад в процесс межкультурного диалога. И важным шагом в выполнении этой миссии явилось создание Бакинского Международного Центра Мультикультурализма. С точки зрения проводимой политики мультикультурализма Азербайджан можно смело назвать путеводной звездой в мировом пространстве.

Галина Хейзелманн - психотерапевт, Ассоциация психологов и психотерапевтов Германии:

- Я уже в шестой раз приезжаю в вашу страну, и каждый мой визит начинается с оформления визы в Посольстве Азербайджана в Берлине, где уже с первых минут заметно внимание к посетителям. Впервые я приехала сюда в связи с работой комиссии Милли Меджлиса по вопросам защиты прав детей и предотвращения насилия над ними. Помню, тогда я купила специальную одежду, скрывающую ноги и руки. Знакомые советовали мне быть здесь предельно внимательной и осторожной. Однако, приехав в Азербайджан, я была приятно удивлена, я встретила в этой стране красивых, очаровательных, уверенных в себе женщин, современных парламентариев Милли Меджлиса, и мои стереотипы полностью изменились. Я очень полюбила Баку - динамично развивающийся город с его неповторимым колоритом и архитектурой. Правда, увидеть весь Азербайджан времени не хватило, но то, что я открыла для себя в Баку, меня очень восхитило. Основное богатство вашей страны, безусловно, народ. Я встретила здесь много добродушно улыбающихся людей, меня особенно обрадовало их умение выслушать человека, прочувствовать радость и горе каждого. Поэтому, произнося «Азербайджан», я ощущаю невероятное тепло. Теперь меня с вами многое связывает. Знакомая с историей, культурой, музыкой этой страны, я понимаю, что главная причина ее уникальности заключается в мультикультурализме, ставшем здесь нормой жизни. Для меня модель мультикультурализма вашей страны - самый достойный потенциальный ресурс. По этой причине Азербайджан, безусловно, вполне достоин называться истинным эпицентром мультикультурализма.

Аликрам Абдуллаев - профессор, проректор Государственной Академии Управления при Президенте Азербайджанской Республики:

- После распада Советского Союза в Азербайджане, как и на всем постсоветском пространстве, сложилась весьма напряженная ситуация в сфере национально-этнических отношений. С одной стороны, стремление некоторых политиков предоставить тюркоязычных азербайджанцев в качестве нации-гегемона, с другой - попытка предотвратить расчленение Азербайджана сепаратистами при подстрекательстве внешних сил, принятие Конституции Азербайджанской Республики, формирование правовых основ сохранения культурного многообразия в стране, создание институциональной системы, претворение в жизнь соответствующих государственных программ, благодаря чему сформировались гармоничные национально-этнические отношения. В итоге был достигнут уникальный опыт преобразования угрозы культурного многообразия со скрытым потенциалом религиозного и этнического противостояния в фактор безопасности и дальнейшего развития.

Конституция Азербайджанской Республики, составленная на базе международных правовых принципов, защищает права всех граждан страны, вне зависимости от их национальности, религии, языка и т.п. признаков. В других нормативно-правовых документах есть ряд положений о защите прав национальных меньшинств. Пропаганда деления граждан по этническим признакам в Азербайджане запрещена законом. Соблюдение и защита прав и основных свобод национальных меньшинств являются первостепенными задачами, стоящими перед законодательными, исполнительными и судебными органами страны. Вместе с тем, для выполнения этих задач создана специальная инфраструктура государственного управления. Долгое время в Администрации Президента Азербайджанской Республики функционировал специальный отдел по национальной политике, возглавляемый Государственным Советником по межнациональным вопросам. Сегодня работу в этом направлении осуществляет служба Государственного Советника по мультикультурализму, религии и межнациональным вопросам. Сохранение и развитие языка, культуры и традиций представителей национальных меньшинств в соответствии с принципами мультикультурализма осуществляется непосредственно государством. Для этих целей из Государственного бюджета Республики и Резервного фонда Президента адресно выделяются средства. В общеобразовательных школах изучению языков национальных

меньшинств уделяется повышенное внимание. Все это дает право утверждать, что в современном мире Азербайджан является одним из центров самого гармоничного культурного многообразия.

Др. Лиладхар Пендсе - Университет Беркли (США):

- С момента провозглашения Азербайджанской Демократической Республики ваше государство прошло долгий путь развития, который был продолжен под руководством Гейдара Алиева и далее под руководством нынешнего Президента Ильхама Алиева. На мой взгляд, ваш урок мультикультурализма будет для мировой общественности лишь удачным началом. В современном мире, несмотря на имеющее место во многих странах культурное многообразие, по ряду причин отнюдь неспокойно. Но в Азербайджане я наблюдаю миролюбивое общество, вижу как здесь бок о бок проживают представители самых разных народов, и это поражает. И, покидая вашу страну, мы будем вспоминать не нефть или газ, а доброе отношение азербайджанцев, их язык, цивилизацию, культуру. Понятие мультикультурализм означает восприятие других, и этот урок мне преподал Азербайджан.

На открытии гуманитарного форума я видел как в одном ряду сидят: еврейский раввин, православный священник, мусульманский религиозный деятель и католический кардинал. Где еще можно наблюдать такую картину? Только в Азербайджане. Это государство умеет и радо принять другие народы, и нас здесь приняли весьма благодушно. Касательно азербайджанской модели мультикультурализма, мне хочется выделить следующий момент: в вашем случае это не только принятие других культур, не только толерантность, но также пропаганда мультикультурализма, создание международного центра, занимающегося вопросами исследования этого направления. Полагаю, что это станет удачным стартом большого направления, которое распространится и на регионы вашей страны.

Антонио Вилларайгоса - бывший мэр города Лос Анджелес, спикер сената штата Калифорния (США):

- Удивляет тот факт, что десять лет назад объем внутреннего валового продукта в Азербайджане составлял приблизительно 3-4 млрд. долларов, а сегодня этот показатель возрос до 60 млрд.. За короткий промежуток времени с момента распада Советского Союза экономика Азербайджана набрала

мощь, но, в то же время, здесь было уделено особое внимание инвестированию в развитие человека. У вас повсюду можно видеть новые инфраструктуры и параллельно вы уделяете большое внимание также совместному проживанию в вашей стране граждан разных национальностей. По-моему это очень важный момент. Я с нетерпением ждал свой визит в вашу страну, потому что Азербайджан является примером для подражания не только как образцовая мусульманская страна, но и как эталон уважительного отношения к культуре различных народов, проживающих на ее территории. Будучи миролюбивой, ваша страна поддерживает инновационные пути разрешения конфликтов на этнической, расовой и религиозной почвах, которые сегодня наблюдаются в мире, и все это свидетельствует о статусе Азербайджана на международном арене. Свыше 150 государств поддержало принятие в члены Совета Безопасности ООН вашей небольшой по территории страны с населением в 9 млн. человек, что указывает на ее растущий в мире авторитет. Сегодня Азербайджан, опираясь на собственную экономическую мощь, реализует грандиозные проекты, является мировым поставщиком нефти и газа, а также, выступая в роли организатора ряда мероприятий международного масштаба, вносит значительный вклад в процесс налаживания международного диалога. Я высоко ценю проводимую властями Азербайджана политику мультикультурализма, и прежде всего за преданность светлым идеям этого направления.

Этибар Наджафов:

- Сегодня признание Азербайджана одним из мировых центров мультикультурализма свидетельствует о мультикультуральной безопасности в этой стране.

Камал Абдуллаев - академик НАНА, Государственный советник Азербайджанской Республики по вопросам мультикультурализма, религии и межнациональных отношений:

- На мой взгляд, в перечень доктрин национальной безопасности необходимо внести новый пункт, который с учетом его широкого нравственного спектра можно назвать мультикультуральной безопасностью. Можно принять мультикультуральную безопасность как составную часть системы национальной безопасности многокультурного общества. В послед-

нее время это понятие широко используется в интеллектуальных кругах Азербайджана. Истина заключается в том, что наша страна, сведя сегодня свою мультикультуральную безопасность к единой системе, переживает серьезный, ответственный и важный этап в своем развитии. К сожалению, не всем странам это доступно.

Зумруд Гулузаде - профессор, сотрудник Института философии и права НАНА, (Азербайджан):

- Общечеловеческая культура, сформировавшаяся вследствие исторических миграций, по своей сути мультикультуральна. Безопасность ее связана с мультикультуральной безопасностью и с этой точки зрения угроза мультикультурализму должна восприниматься как угроза общечеловеческой культуре. Из истории известно, что одной из причин социального противостояния, террора, как формы агрессии, являются провокации против различных культур и их носителей. Мультикультуральная безопасность была связана с внутрикультурными политико-идеологическими конфликтами и провокациями. Изучение упомянутых причинно-следственных связей этих провокаций путем просвещения общества может ослабить и в определенной степени устранить политические и идеологические тенденции, ведущие к нравственному и физическому краху. Культурной и мультикультуральной безопасности можно достичь различными путями, в первую очередь путем просвещения и принятия нормативных актов. В настоящее время устранение манипуляций, тайно осуществляемых в этой сфере различными силами, требует задействования международного законодательства, единых правовых стандартов и путей эффективного претворения их в жизнь.

Джамалуддин Хусейн - профессор - университет Пердью (США):

- В первый раз я приехал в Азербайджан в 1999 году, когда ваша страна была не очень богатой. Объем здешнего внутреннего валового продукта с тех пор возрос более чем в 6 раз. Как первый ученый, изучавший экономику США, хочу сказать, что это очень большой показатель, с чем и хочу вас поздравить. Проведение в Азербайджане такого мероприятия, как Бакинский Международный Гуманитарный форум, является важным стратегическим шагом, ибо он обеспечивает ученых разных стран возможность обмена опытом и знаниями. Я благодарен за такой шанс, предоставленный и мне.

С первого дня нашего пребывания в Азербайджане стало известно, что это толерантная страна. У вас церкви, синагоги и мечети функционируют на равных и в мирных условиях, что с одной стороны, как было отмечено ранее, создает выгодные условия для обеспечения мультикультуральной безопасности, с другой - очень значимо для вашей страны и региона в целом.

Камран Иманов - профессор, председатель Агентства по Авторским Правам Азербайджанской Республики:

- Все сказанное здесь подчеркивает особую важность мультикультуральной безопасности. Для ее обеспечения важны: во-первых, правильный выбор модели поддержки культурного разнообразия, не способствующей культурной фрагментации и не противоречащей универсальным ценностям общественной интеграции. Поиск компромисса возможен, поскольку цели сторон не противоположные, это не игра с нулевой суммой. Многостороннее сотрудничество, кооперация и обмен информацией, одним словом, эффективные формы диалога приносят сторонам пользу. Во-вторых, важно принимать во внимание, что сама культура как «культурное разнообразие» взаимодействует с обществом в рамках некой сложной системы. Рост разнообразия в социуме, являющегося верхним уровнем, всегда приводит к ограничению разнообразия на нижнем уровне культуры. Рост же разнообразия на нижнем уровне (культура) - уменьшает культурное разнообразие верхнего уровня, т.е. социума, что чревато увеличением энтропии (неопределенности) системы в целом. Однако рост энтропии в системе приводит к нарушению фундаментального принципа теории информации и управления - закона «необходимого разнообразия» Эшби. Следовательно, либо надо «дождаться» в течение длительного временного интервала, когда потенциал саморегуляции культуры, регулируя содержание энтропии в системе, приведет к восстановлению желательного баланса и приспособит социум к новым условиям существования, или же государство примет адекватные решения, включая и те, которые основываются на традициях. Ключевыми становятся вопросы сохранения культурного наследия, исторической памяти, культивирования национальной истории, этнической и культурной идентичности. Полагаю, что переговорное поле требует от мигрантского меньшинства наличия хотя бы минимального уровня принятия истории и ценностей принявшей их страны. В-третьих, культурное

разнообразии, наиболее выражаемое в культурных правах, исходя из ложного тезиса культурного релятивизма, ни в коей мере не должно сталкиваться с ущемлением гражданских прав и свобод и, тем более, с их подменой, ибо универсальные права и свободы являются минимальным юридическим, а не культурным стандартом, обеспечивающим защиту достоинства человека. Культурные же права не являются неограниченными и осуществляются до тех пор, пока их реализация не станет посягательством на любое другое право человека.

Эрвин Неер - профессор, лауреат Нобелевской премии в области физиологии и медицины 1991 года (Германия):

- До моего недавнего первого визита в Азербайджан мы с супругой собрали материал о вашей стране. Ознакомились с информацией различных источников о ее развитии, а также об условиях жизни в ней представителей различных религий и культур. Азербайджан - мультикультуральная и мультиэтническая страна и с этой позиции является благоприятным пространством. То, что я наблюдал здесь весьма красиво и впечатляет. Считаю, что ваша страна на верном пути. Желаю вам продолжать развиваться, жить в мирных условиях и достичь устойчивого экономического развития.

Этибар Наджафов:

- Если 5-10 лет назад Азербайджан был известен миру как страна богатая углеводородными ресурсами, то сейчас она известна как центр мультикультурализма. Мультикультурализм является одним из основных направлений не только внутренней, но и внешней политики нашего государства.

Это проявляется в первую очередь в участии нашей страны в активной борьбе с международным терроризмом, радикализмом. Руководители государств, возглавивших эту борьбу, высоко ценят деятельность Азербайджана в этом направлении. Выступая на Мировом Экономическом Форуме в Давосе, предыдущий председатель Европейской Комиссии Жозе Мануэль Баррозу в январе текущего года высоко оценил роль Азербайджана и Казахстана как современных мусульманских стран в создании барьера фундаментализму и терроризму. Сегодня страны мира хотят изучить и перенять опыт политики мультикультурализма нашей страны.

Камал Абдуллаев:

- 21 января в швейцарском городе Давос, в рамках 45-го традиционного ежегодного Мирового Экономического Форума Президент Ильхам Алиев в своем выступлении на сессии по теме «Трансформация регионов: Евразия» указал на опасность радикализма для всех стран, и, подчеркнув большую роль Азербайджана в организованной борьбе против этой опасности, отметил, что значимость нашей страны для Европы измеряется не только нефтью и газом, но и тем, что будучи современным и светским государством Азербайджан, стал естественным барьером на пути проникновения радикалов в Европу. Процесс подобной трансформации наряду с позицией государства опирается также на внутренний моральный потенциал Азербайджана, грандиозный пласт в его составе, который можно назвать азербайджанским мультикультурализмом. Изучать и поощрять его очень важно. Именно поэтому мы намерены вести особые занятия по составленной сегодня учебной программе «Азербайджанский мультикультурализм» как в местных, так и зарубежных университетах. Можно сказать, что этот проект уже стартовал, и сегодня в нашей стране растет сеть университетов, желающих изучать опыт азербайджанского мультикультурализма.

Аксель Мюллер - профессор, Институт Исследований Средних Веков, Лидский Университет (Великобритания):

- На мой взгляд, в глобальном контексте Азербайджан имеет прекрасное геополитическое положение между Россией и Ираном. Находясь в точке пересечения различных культур, вы можете играть ведущую роль и в то же время объединяете представителей различных культур, местом встреч которых, надеюсь, Азербайджан может стать. Это принесет огромную пользу обществу, я в этом уверен.

Этибар Наджафов:

- Есть вопрос, который наводит на серьезные размышления: может ли Западная Европа, обладая богатым опытом в сфере мультикультурализма, обеспечивать свою мультикультуральную безопасность?

Аликрам Абдуллаев:

- Конечно, нет. Имеющие место на Западе трагические события в значительной степени обусловлены интересами, вытекающими из национальных, культурных, межкультурных различий. В результате этого, на Западе с самых первых дней идея мультикультурализма, особенно его политическая практика, стала подвергаться участию в последнее время нападкам националистов. Лидеры таких государств как Великобритания, Германия, Франция, которые, подписав соответствующие конвенции, разработав и осуществив различные стратегии развития, дали жизнь этой идее и политике, с высоких трибун заявляют о крахе мультикультурализма и отказываются от этой идеи. Недавние трагические события, связанные с убийством сотрудников Парижского журнала «Шарли Эбдо», способствовали укреплению позиций противников мультикультурализма, а также послужили толчком для усиления риска межнациональных конфликтов в Европе, где в данный момент мультикультурализм переживает глубокий кризис. Конечно, было бы неверно винить в этом чью-то неграмотность или неспособность. Сегодня Европа находится лицом к лицу с очень сложной проблемой.

В настоящее время, в мировом экономическом и правовом пространстве нет особых преград для миграции. Только из стран-членов Организации Экономического Сотрудничества и Развития ежегодно 4 млн. человек решают сменить свое постоянное место жительства. Этот процесс необратим, его переживают и другие европейские страны, что вызывает более масштабный прилив мигрантов в них, и Европа находится в эпицентре этого процесса. Во многих европейских столицах приезжие составляют 1/3 часть местного населения. С другой стороны, если этнический состав приезжих в США, Австралии, Новой Зеландии, Сингапуре является пестрым, то в Европе этнический состав приезжих однороден, это в основном арабы (во Франции) и турки (в Германии). К тому же, эти люди либо с трудом интегрируются в общество, либо вообще не хотят этого делать. Они создают свои закрытые микро-общества, где живут по своим правилам. Меняется европейский «пейзаж». В итоге, у местных жителей появляется страх «потери европейских ценностей». И как результат, накрывшая Европу волна исламофобии. Является ли это крахом мультикультурализма? Думаю, что нет. Это крах европейского опыта мультикультурализма. Причины сложившейся ситуации заключаются с одной стороны в отсутствии профессиональной подготовки мигрантов,

недостатке у них навыков общения и поведения в чужой этнической среде, их неспособности, а во многих ситуациях нежелании интегрироваться в образ жизни и среду страны пребывания, а с другой стороны - в отсутствии адекватной политики, неподготовленность принимающей страны к новым условиям. Огорчает тот факт, что информационное вещание не соблюдает границы между свободой и ответственностью, и в некоторых случаях носит открыто провокационный характер. Карикатуры, которые оскорбили религиозные чувства полутора миллиарда людей, главы некоторых государств оценивают как свободу выражения своей мысли, вопреки духу и букве многочисленных международных документов, подписанных ими. Это катастрофа.

Есть много пробелов и в законодательстве. Например, суд никак не отреагировал на иск, направленный против «Шарли Эбдо» и «Либерасион», когда примерно 10 лет назад эти издания опубликовали карикатуры на пророка Иисуса, а также перепечатали из датского журнала карикатуры на пророка Мухаммеда. Напротив, некоторые европейские страны начали убирать из своих уголовных кодексов положения, касающиеся оскорбления религиозных чувств.

Думаю, что мультикультурализм играет очень важную роль как для национальной, региональной, так и для международной безопасности, и опыт Азербайджана в области мультикультурализма является серьезным вкладом в решение этих задач.

Камран Иманов:

- Как было уже отмечено, лидерами трех ведущих европейских стран: Германии, Великобритании и Франции объявлено о крахе мультикультурализма, акцентировано внимание на его «противоречивости», и при этом ни одним из них не была поставлена под сомнение сама необходимость мирного сосуществования представителей разных культур в одном государстве. Следовательно, и провал мультикультурализма в Западной Европе, в первую очередь, подразумевал ошибочную политическую стратегию, неверно выбранную государственную парадигму по организации и взаимодействию этнических, расовых и религиозных общин в единой стране, приведших к мультикультурной дезинтеграции.

Действительно, перманентные миграции, «колонизация наоборот» преобразили европейские мегаполисы в культурно-гетерогенную среду с

параллельной «геттоизацией» мигрантов и их потомков. Балансирование же между полюсами «исключения» и «включения» мигрантов в культурный контекст, задуманное как смягчение их адаптации, оказалось безуспешным.

Как отметил глава нашего государства, мультикультурализму альтернативы нет, но при условии адекватной политики и практики. При сравнении двух моделей интеграции - «британской», ориентированной на ценности плюрализма, а это предполагает учет расы и этничности, и «французской» модели, направленной на республиканские ценности, что означает игнорирование различий, стало очевидно, что вне зависимости от формы публичной риторики - плюралистической или интеграционистской, результат оказался примерно одинаково тщетным. И весь вопрос в том, что успех интеграции определяется множеством объективных и субъективных факторов, приоритетными среди которых являются социально-экономические. Современные демократические государства не могут не заниматься политической аккомодацией культурных различий в связи с демографическими реалиями.

Ревизия теоретических подходов привела к новым стратегиям культурной политики, как, например, модель «индивидуальной свободы и культурного выбора» проф. Амартии Сена, согласно которому индивидам должны предоставляться права жить и существовать в соответствии с собственным выбором, при наличии реальной возможности оценить другие варианты; должны ослабляться групповые формы идентификации с заменой их на индивидуальный выбор. «Идентичность - это не игра с нулевым результатом...», где «чем больше одного вида самобытности, тем меньше другого», и поэтому правильнее говорить о множественной идентичности, которая по аналогии с нечеткими множествами подразумевает не наличие или отсутствие какой-то из них, а присутствие каждой в той или иной мере. Проф. Сейла Бенхабиб также указывает, что только индивид вправе идентифицировать себя с той или иной социальной общностью, с той или иной культурой, и если это осуществляется принудительно взамен самоидентификации, то это уже не мультикультурализм. По ее мнению, институционализация культурных групп личную идентичность подменяет идентичностью групповой и способствует возникновению в западных обществах качественно новых политических групп, основывающих свои притязания на культурной особости их членов.

Зюмруд Гулузаде:

- По поводу еженедельного сатирического журнала, который отметил Аликрам муаллим, хотела бы сказать следующее: как известно, этот журнал под сенью свободы слова, служил и продолжает служить пропаганде антикультурных ценностей. В 1960 году его деятельность была приостановлена из-за карикатур и статей, которые не соответствовали нормам морали цивилизованного общества. Однако позже журнал был восстановлен и продолжал свою провокационную деятельность.

Главное место в ней занимают оскорбления в адрес пророка Иисуса, Святой Марии и пророка Мухаммеда, что нельзя воспринимать и понимать как свободу слова. Думаю, что это должно было получить своевременную достойную оценку, чтобы не стать причиной спонтанных конфликтов.

Что касается террора в международной науке, праве и в целом в общественной мысли, нет точного определения этому событию: по каким критериям можно обвинить в терроризме деятельность партизанов или нынешнее противостояние сил в Украине? Однако из-за проявления насилия, террор неприемлем.

Думаю, ради сохранения в обществе мира, также ради безопасности мультикультурализма и культуры, имеющей мультикультуральную суть, наряду с агрессией и терроризмом должны наказываться и подвергаться общественному суду также все личности и структуры, выступления которых в политической, идеологической, художественной и других формах призывают к террору и агрессии. Неприемлемо осуждать терроризм и при этом, поощряя провокационную деятельность, создавать условия для новых провокаций.

В настоящее время по отношению к мигрантам в некоторых государствах существует анти-мультикультуральная политика и политика ассимиляции, которая противоречит ценностям гуманизма и демократии.

Этибар Наджафов:

- Основываясь на крахе, который потерпела Европа в области мультикультурализма, некоторые авторы с сомнением относятся к его развитию в Азербайджане. Их позиция примерно такова: «Если мультикультурализм потерпел крах в государствах Западной Европы, где впервые появилась демократия, и где на современном этапе повсеместно развиваются традиции

демократии, то едва высвободившийся из оков коммунистического режима Азербайджан не имеет шансов на мультикультурализм.

Камал Абдуллаев:

- Несомненно, в сфере развития демократии опыт Азербайджана в сравнении с Западной Европой недостаточен. Однако у нас есть большой духовный опыт. Можно назвать достаточно много образцов древних демократических принципов в наших дастанах, сказках, в классической литературе. Все это является доказательством наличия мультикультуральной среды в Азербайджане с древних времен. Обратите внимание, где мультикультуральные ценности потерпели крах? В таких странах, куда начали приходить новые «искусственно созданные» волны мигрантов, еще незнакомые с мультикультуральными ценностями и другими взглядами. И уже сформированный «организм» этих государств, этого не принял. В Азербайджане эти ценности не стали искусственными, так как с самого начала были подлинными. Поэтому, сравнивая Азербайджан с Европой, нельзя строить пессимистичных прогнозов о крахе мультикультурализма в будущем. Наверное, методологически мы должны дифференцировать понятия «первичная миграция» и «последующая миграция». На самом деле, быть может, «первичная миграция» в истинном смысле слова - это даже не миграция, а всего лишь сосуществование разнородностей.

Столь успешное распространение мультикультурализма, какое сегодня наблюдается в нашей стране, в тех или иных обществах связано с несколькими факторами. Как здесь уже было отмечено, весь мир проявляет большой интерес к изучению нашей практики. Что касается причины успешного опыта Азербайджана в области мультикультурализма, еще раз хотелось бы отметить, что это понятие «не экспортировано» в нашу страну извне. Конечно, здесь наблюдался «синдром прививки» по отношению к последующим миграциям. У нас мультикультурализм сформировался и распространился, пройдя огромный путь эволюции. Все это происходит из мультикультуральной среды нашего народа (всех народов, живущих в нашей стране), их истории, традиций, духовности, устного народного творчества, мировоззрения, языка (вспомним, как оценили наш язык российские просветители-демократы. По мнению Бестужего-Марлинского азербайджанский язык является средством коммуникации на Кавказе, также как французский - в Европе). Все перечисленные

факторы («прививки»), сформировали существующую мультикультуральную среду в Азербайджане, и помогли ей пройти через сложности современного периода. Именно эти факторы являются причиной выживания азербайджанского мультикультурализма и именно за их счет реальная мультикультурная среда в Азербайджане древнее, крепче и устойчивее, чем в Европе. С точки зрения мультикультурализма Азербайджан - самоутвердившееся общество. Как было отмечено, Президентом Азербайджанской Республики Ильхамом Алиевым: «Традиции мультикультурализма - относительно новое слово в нашем лексиконе - в Азербайджане были всегда, на протяжении веков. Просто это называлось по-разному, но суть от этого не менялась. Думаю, что позитивные традиции, сложившиеся у нас на протяжении веков, в том числе и в советское время, в современном Азербайджане укрепляются. И это является основой межнационального согласия в нашей стране, основой ее нынешнего динамичного развития». И поэтому такие страны как Азербайджан умеют преодолевать преграды на пути реализации политики мультикультурализма.

Этибар Наджафов:

Зюмруд ханым и Аликрам муаллим в своих выступлениях коснулись террористического акта, имевшего место в Париже в начале этого года и наглядно продемонстрировавшее слабую мультикультуральную безопасность Франции. Если бы во Франции также была обеспечена мультикультуральная безопасность, как и в Азербайджане, там не произошли бы эти кровавые события.

Камал Абдуллаев:

На заседании, посвященном итогам социально-экономического развития 2014 года и предстоящим задачам 2015 года, Президент Ильхам Алиев в своем выступлении отметил следующее: «... уникальный характер носит опыт нашей страны, связанный с мультикультурализмом. Считаю, что если бы наш опыт был шире проанализирован в мире, то можно было бы предотвратить многие негативные факты». Говоря о «негативных фактах», господин Президент подразумевал также и террористические акты, имевшие место в Париже за несколько дней до указанного заседания (убийство сотрудников журнала «Шарли Эбдо»).

Как и все миролюбивые страны, Азербайджан также полностью осуждает теракт в редакции журнала «Шарли Эбдо». Однако, в отличие от некоторых европейских стран, Азербайджан опровергает такие идеи как «фiasco мультикультурализма» и «мультикультурализм не имеет будущего». Президент Ильхам Алиев отметил: «... в то же время нас разочаровывают некоторые заявления о том, что мультикультурализм потерпел крах, что у мультикультурализма нет будущего. Это очень опасные заявления. Должен отметить, что в современном мире мультикультурализму нет альтернативы. Так как абсолютное большинство стран мира - это многонациональные страны. Если же мультикультурализм потерпел крах, то, что тогда может стать его альтернативой? И это тоже предельно ясно: дискриминация, расизм, ксенофобия, исламофобия, антисемитизм». Именно поэтому, во избежание подобных альтернатив мы готовы поделиться своим многовековым опытом в сфере мультикультурализма со всеми.

Шимон Ланкри - мэр города Акко (Израиль):

- Недавний теракт в столице Франции - Париже еще раз показывает, что в современном мире развитие страны и ее безопасность - это не только экономическая и военная мощь государства, но и уровень толерантности в нем. Я много слышал об Азербайджане, но, увиденное мною здесь изменило мое представление более чем на 90 процентов. Баку с первого взгляда производит впечатление столицы развитого государства. Ваш народ очень приветлив. Толерантность азербайджанского народа - это главная причина совместного проживания в вашей стране различных этнических меньшинств, а также сосуществования различных религий в атмосфере взаимного уважения.

Общество, в котором представители различных этнических групп и религий живут вместе в атмосфере мира и взаимоуважения, является более стабильным и надежным. Обосновывая свою точку зрения, я хочу сказать, что если бы во Франции была такая же мультикультурная ситуация как здесь, то последних событий не случилось. Западная Европа должна непременно углубиться в изучение мультикультурализма Азербайджана.

Этибар Наджафов:

- Практически все выступившие отметили большие достижения Азербайджана в сфере мультикультурализма, что признают даже ведущие

интеллектуалы мира. В этой связи встает вопрос, интересующий всех: «В чем же причина всех успешных достижений нашей страны в сфере мультикультурализма? Чем объясняется такое развитие азербайджанского мультикультурализма?»

Камал Абдуллаев:

- Иностранцы журналисты и чиновники, неоднократно спрашивали Президента Азербайджанской Республики господина Ильхама Алиева о причине успехов Азербайджана в сфере мультикультурализма. Они интересуются, как же наша страна добилась таких теплых и дружеских отношений между религиозными лидерами. Ответ очень прост: эта проблема нашла свое верное политическое решение в Азербайджане прежде всего благодаря нашим древним традициям. Глава государства проявляет одинаковую заботу о представителях всех религиозных конфессий, проживающих в нашей стране. Подобное отношение, в свою очередь, обуславливает лояльность руководителей конфессий как друг к другу, так и к государству. В основе этого лежит простой, и в то же время очень мудрый механизм, заложенный нашим Великим Общенациональным Лидером. Это и есть политическая база мультикультуральной безопасности в Азербайджане. Но эта тенденция не распространена во всем мире. Иной раз ученые, журналисты, общественные деятели и даже политики отрицательно оценивают будущее межрелигиозных отношений в своих странах. Изучение опыта Азербайджана в этой сфере им было бы полезно.

Президент Ильхам Алиев в своем новогоднем обращении к азербайджанскому народу отметил: «Наш опыт изучают. Уверен, что при применении опыта азербайджанского мультикультурализма в других странах, межрелигиозные и межнациональные отношения в них также будут решены на здоровой почве».

Зиглинде Хартманн - профессор средневековой немецкой литературы Вюрцбургского университета (Германия), профессор Бакинского Славянского Университета:

- Политика мультикультурализма, проводимая правительством Азербайджана - это очень серьезный вопрос. Мультикультурализм проявляется в глубоких исторических корнях страны. Это большая ценность, таким

образом, мы совместно должны пользоваться ею и изучать ее. Конечно, в этом деле немислимо велика в первую очередь роль развития страны. Постоянно растущая экономика Азербайджана привлекает внимание других стран, и таким образом Азербайджан становится как интересным, так и выгодным портом. В советское время у жителей Западной Европы не было возможности посетить эту страну. Она была закрытой со всеми вытекающими из этого очевидными последствиями. Посмотрите, сколько европейцев изменили свое отношение к Азербайджану после проведения в столице этой прикаспийской страны конкурса Евровидение. Они были поражены развитием здешнего экономического потенциала. Возможность познакомиться с дружелюбными людьми - это еще один позитивный момент для иностранцев, посещающих страну.

Прежде всего необходимо сформировать национальный дух и национальную идентичность. Будущее «генеалогическое древо» будет расти на национальных корнях. Вы не можете вырастить дерево без корня. Анализируя историю и ценности этого народа, мы обнаруживаем довольно ценный клад.

На сегодняшний день Азербайджан является местом сбалансированной политики между Западом и Востоком (Россию также можно причислить к Востоку). И эта политика в скором времени определит важную роль вашей страны в Каспийском регионе.

Камран Иманов:

В Азербайджане возник уникальный этнический мир, впитавший культурные нормы и ценности целых исторических пластов, столетиями накапливался культурный капитал интегративного единства и сохранения культурного своеобразия, именуемого ныне мультикультурализмом. Это наше и достояние, и огромное преимущество. Традиции - это такое прошлое, без которого наши реалии не имеют будущего. И одной из них для азербайджанского народа являются традиции мультикультурализма, бережно управляемые государственной политикой Азербайджана.

Этибар Наджафов:

- Таким образом, говоря об обеспечении мультикультуральной безопасности, мы подразумеваем защиту прав и свобод человека, независимо от его расы, национальности, языка и религии, а также защиту и развитие

культурных ценностей всех народов и этнических групп. Кроме того, одной из важнейших задач обеспечения мультикультуральной безопасности является достижение интеграции во все сферы развития общества. Исторический опыт показывает, что большинство многонациональных стран, в том числе и страны Западной Европы, по некоторым объективным и субъективным причинам не достаточно серьезно относятся к вопросам обеспечения мультикультуральной безопасности. Проблемы, возникающие при ее обеспечении, становятся причиной этнических, религиозных и расовых конфликтов. К примеру, такие случаи в недавнем прошлом имели место в Армении. Наглядным примером может послужить рост экстремизма, ксенофобии, антисемитизма, исламофобии в ряде европейских стран в последнее время. Но и здесь Азербайджан, как и в других областях политики, идет своим путем, опираясь на свой богатый и уникальный опыт, а также большие достижения в области мультикультурализма и обеспечения мультикультуральной безопасности в стране. В рамках сегодняшнего «круглого стола» мы подчеркнули важность изучения наших достижений и применения их на практике зарубежными странами. На этом пути мы все должны повысить активность и приступить к реализации новых проектов.

«Multicultural Security»

«Yeni Azərbaycan» qəzeti - 20.02.2015

«Бакинский рабочий» qəzeti - 21.02.2015

From the editorial office

"Socio-Economic and Spiritual Development in Harmony in Present-day Azerbaijan" was the subject of the first round table organized by the Service of the Counsellor of State of the Republic of Azerbaijan for Multiculturalism and Interethnic and Religious Affairs. The round table, held on the eve of the Fourth Baku Humanitarian Forum, was attended by local and foreign experts. The discussion on the relationship between present-day socio-economic development and spiritual development in Azerbaijan reached the following consensus: these two factors harmoniously complement each other; our nation's spiritual values have been enhanced under the influence of socio-economic development and, at the same time, our spiritual values both accompany this development and drive it forward. One conclusion was that an economic upswing cannot happen in isolation from a cultural upswing.

The subject of today's round table, "The Significance of Multicultural Security and Ways to Ensure It", is closely related to the previous one. To put it more precisely, this subject is a logical continuation of the previous one. The notion of "multicultural security", the principles of which are discussed at this round table, is an integral part of the multiculturalism phenomenon and is gradually entering our national consciousness. Local and foreign experts will discuss the essence of multicultural security, its place in the national security system, the state of the security system in the modern world, and work done to ensure multicultural security in the Republic of Azerbaijan.

Etibar Najafov: Professor, Chief Advisor to the Service of the Counsellor of State of the Republic of Azerbaijan for Multiculturalism and Interethnic and Religious Affairs (Azerbaijan):

It is well known that the Republic of Azerbaijan has declared multiculturalism its state policy. The major objective of this policy is to protect and develop the ethno-cultural values of the different ethnic groups living in the country and to integrate them in society. The Republic of Azerbaijan considers the protection and development of the ethno-cultural values of ethnic groups and national minorities living in the territory of Azerbaijan as both an objective and a tool of state policy. The protection of the ethno-cultural values of these ethnic groups as an objective is an integral part of democratic development, as is the protection of human rights and freedoms, which are major development targets of the Republic of Azerbaijan. The protection of the ethno-cultural values of these ethnic groups is used as a tool to prevent chauvinism, ethnic separatism, religious separatism and other disintegration processes that threaten the sovereignty, territorial integrity, democratic development and national security of the country – especially its multicultural security, the development of patriotic consciousness of citizens, and the welfare and ethno-cultural values of the population.

Our country is becoming a world centre of multiculturalism thanks to the historical traditions of the Azerbaijani nation, the deliberate policy of the state in this field and the people's support for this policy.

Letizia Reuss – artist, designer (Great Britain):

It is clear that Azerbaijan, as a European and Islamic country with a rich history and culture, has chosen peace and multiculturalism and is making considerable achievements along the way.

When I visited Ganja last year, I saw children who were self-confident, happy, proud and very sociable. They were open to the world. Their hearts were full of love. I think that Azerbaijan always takes care of its people, pays special attention to the children, gives grants to students and creates the best possible conditions for the people. Your energy and goodwill make your country a rare place. By maintaining a balance between ideals and reality, Azerbaijan is the centre of East, West, North and South. Azerbaijan has the potential to be the light of our times, because it has a history of light from the fire of Zoroastrianism.

I think that today Azerbaijan makes a great contribution to the development of intercultural dialogue in the world. The establishment of the Baku International Multiculturalism Centre is an important step in fulfilling this mission. It is safe to say that Azerbaijan is a beacon in the world from the standpoint of multiculturalism policy.

Galina Heinzlmann – psychotherapist, Association of Psychologists and Psychotherapists of Germany (Germany):

This is my sixth visit to Azerbaijan. Every trip starts with a visa application to your embassy in Berlin. That's when I begin to feel the care and attention of your people towards guests. My first visit was related with the work of the Milli Majlis commission on the protection of children and prevention of violence against them. I brought a special dress with me that covered my arms and legs. My friends also told me to be careful and vigilant. But when I saw pretty Azerbaijani women, self-confident and modern employees of the Milli Majlis, I am glad to say that my stereotypes changed completely.

I really love your city. It is a dynamically developing city with its architecture and character. To be honest, I haven't had time to see all of Azerbaijan, but I loved the Baku that I saw. Your country's main wealth is, of course, the people living and working here. During my stay in Azerbaijan I saw many smiling faces. I really appreciate this quality. Moreover, heartfelt care and the ability to listen to others is one of your main features. But what I love most of all is the feeling that you are not alone at times of joy and times of sorrow.

When I say the name Azerbaijan, I feel wrapped in warmth. I have got very attached to you. As I get to know your culture, history, and musical history, I feel that your country is unique because multiculturalism has become a part of daily life. I think multiculturalism is your country's resource with the greatest potential. Therefore, Azerbaijan fully deserves to be one of the major centres of multiculturalism.

Aliqram Abdullayev – Prorector of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Azerbaijan:

After the collapse of the Soviet Union, ethnic relations were very strained in Azerbaijan as in all post-Soviet countries. On the one hand, some politicians wanted to turn Azerbaijanis, whose roots are Turkish, into a hegemonic nation,

while on the other, separatists were attempting to divide Azerbaijan, at the instigation of foreign forces. To nip this in the bud, the Constitution of the Azerbaijan Republic was adopted; a legal basis and institutional system for the protection of cultural diversity in the country were created and state programmes in this field were implemented. All this established harmonious inter-ethnic relations in the Republic of Azerbaijan. Consequently, the country has the unique experience of turning cultural diversity, which in principle has the potential to provoke religious and ethnic conflict, into a factor promoting security and development.

The Constitution of the Azerbaijan Republic, drawn up on the basis of primary international and legal principles, grants rights to all – every person and citizen – without discrimination on grounds of ethnic, religious or language differences. There are important provisions on ensuring the rights of ethnic minorities in other statutes and regulations. The promotion of ethnic discrimination or discriminatory behaviour is prohibited by legislation in Azerbaijan. The protection of the rights and freedoms of ethnic minorities is the responsibility of the legislative, executive and judicial bodies. Moreover, an administrative infrastructure has been established to deal with this. For a long time a State Counsellor on Ethnic Policy Issues and a subordinate Special Department for Ethnic Policy operated under the Presidential Administration of the Republic of Azerbaijan. This work is now continued by the State Counsellor of the Azerbaijan Republic for Multiculturalism, Interethnic and Religious Affairs. Directly guided by multiculturalism principles, the state is concerned for the protection of the language, culture and traditions of ethnic minorities and their development. Funds are allocated from the State Budget of the Republic of Azerbaijan and the President's Reserve Fund for the development of the languages and cultures of ethnic minorities. The necessary care and attention are paid to the teaching of ethnic minority languages in secondary schools. All these factors underscore Azerbaijan as one of the most harmonious and culturally diverse centres of the world today.

Dr Liladhar Pendse – University of California, Berkeley (United States of America):

Since the establishment of the Azerbaijan Democratic Republic, your state has come a long way, first under the leadership of Heydar Aliyev, and now under President Ilham Aliyev. I think the lesson of multiculturalism could serve as a successful starting point for the world. Despite its multicultural character, today's world

is not peaceful at all; many unpleasant events are happening. When I come to Azerbaijan, I see a peace-loving society here; representatives of different ethnic groups live in the same country and this is marvellous. What we take away from our visit isn't oil and gas, but your pleasant attitude, language, civilization and culture. Multiculturalism means accepting others. And it is Azerbaijan that has taught me this lesson. I saw a Jewish rabbi, an Orthodox priest, a Muslim cleric and a Catholic cardinal sitting in the same row at the opening of the Humanitarian Forum. Where else can you see such a thing? Only in Azerbaijan. Azerbaijan can accept other ethnicities. You welcomed us here with good intentions. What I love most about Azerbaijan's expression of multiculturalism is not only your tolerance towards others, but also your promotion of multiculturalism and the establishment of the international centre studying multiculturalism. I think this is a great start. I hope that other countries in your region will take similar action.

Antonio Villaraigosa – Former Los Angeles Mayor and former Speaker of the California Assembly (United States of America):

It is astonishing to think that 10 years ago Azerbaijan's gross domestic product was approximately 3-4 billion dollars, and now is 60 billion dollars. So soon after the collapse of the Soviet Union, Azerbaijan became a great economic power and also focused on investing in capacity building. You can see new infrastructure everywhere. Coupled with all these factors, you also pay attention to the way your citizens are able to live together. I think it's an important point. I look forward to coming to Azerbaijan, because it is an exemplary country. It is not only an exemplary Muslim country, but is a shining example of teaching respect for the cultures of the different ethnic groups living here. The fact that Azerbaijan is a peace-loving country, its search for new, innovative ways to resolve ethnic, racial and religious conflicts says much about Azerbaijan's position in the world. More than 150 countries voted for this small country with a population of nine million to be a member of the UN Security Council. It shows that the influence of the country is rising. Despite being a small country, it does great work as an economic powerhouse, exporting oil and gas to the world, as well as making its contribution to the development of intercultural dialogue and hosting international events. I highly appreciate the multiculturalism policy carried out by Azerbaijan's government as a positive indicator of its commitment to multiculturalism.

Etibar Najafov:

Azerbaijan's recognition as a centre of multiculturalism in the modern world is evidence that it is ensuring its own multicultural security.

Kamal Abdullayev – full member of the Azerbaijan National Academy of Sciences (ANAS), Counsellor of State of the Republic of Azerbaijan for Multiculturalism and Interethnic and Religious Affairs (Azerbaijan):

I think that the time has come for states to include a new security component in their national security doctrines. It could be called multicultural security and would encompass a far wider moral spectrum. We can accept multicultural security as an integral part of the national security of a multicultural society. This idea has recently gained currency in intellectual circles in Azerbaijan. The truth is that today Azerbaijan has turned its multicultural security into a system and is living in a serious, responsible and important period. Unfortunately, not all countries can do that.

Zumrud Gulu-zade – Professor, ANAS Institute of Philosophy and Law (Azerbaijan):

The universal culture created as a result of historical migration is multicultural in essence. The security of this universal culture is related with multicultural security, so threats to multiculturalism have to be seen as threats to universal culture. It is obvious from history that the deliberate undermining of different cultures and representatives of these cultures is one of the reasons for social conflict and terror. Multicultural security has been associated with political and ideological conflicts within culture and attempts to undermine culture. A study of the causes and results of these attempts through enlightenment in society could reduce, and to a certain extent eliminate, the political and ideological trends that lead to spiritual and physical slaughter.

Cultural and multicultural security could be ensured in different ways, but especially through enlightenment and legal means. The eradication of attempts made in different guises to undermine society requires international legislation, single legal standards in this area and effective implementation.

Jamaluddin Husain – Professor, Purdue University, (USA):

I first came to Azerbaijan in 1999. This was not such a fertile time for your country. GDP has increased more than six-fold since then. As an academic who studies the US economy, I would like to say that this is a great figure and to congratulate your country. It is a strategic step for Azerbaijan to host major events such as the International Humanitarian Forum, because this event creates a favourable environment for scholars to share their experience and knowledge. I am also grateful for the opportunity to share my experience.

From our first days here we recognized that in Azerbaijan we are in a tolerant country. Churches, synagogues and mosques all work in peaceful conditions. On the one hand, this creates the right conditions to ensure the multicultural security that you mentioned and, on the other, it is very significant for your country.

Kamran Imanov – Professor, Chairman of the Copyright Agency of the Azerbaijan Republic:

The above-mentioned confirms the significance of multicultural security. First of all, it is important to select the right model to support cultural difference, which doesn't contradict universal values. A search for compromise is possible, since the interests of the parties are not contrary to each other; this isn't a zero sum game. Therefore, the parties can benefit from multilateral cooperation, an exchange of information and efficient forms of dialogue. Secondly, it is important to take into account that culture interacts with society within a complex system such as "cultural diversity". An increase in diversity in the upper level of society always results in a limitation of diversity in the lower level of culture. But an increase in diversity in the lower level (culture) reduces cultural diversity in the upper level, that is, in society, causing an increase in entropy (uncertainty) in the system as a whole. However, an increase in entropy in the system leads to a violation of the fundamental principles of the theory of information and management – Ashby's law of "requisite variety". It follows from this either that there will be a long wait for the self-regulation potential of culture to regulate the level of the system's entropy, restore the desired balance and adapt society to the new conditions, or appropriate state decisions should be taken on the basis of traditions. First among these are the protection of cultural heritage and historical memory and the promotion of history, ethnic and cultural identity. I think that conversation and communication

require from ethnic minority immigrants at least a minimum knowledge of the history and values of the receiving country.

Third, cultural variety, mostly expressed in cultural rights, should not, on the basis of a false theory of cultural relativism, contradict in any way universal civil rights and freedoms and should not supersede them, because universal rights and freedoms are minimum legal, not cultural, standards, which protect human dignity. Cultural rights are not unlimited and are exercised in so far as they do not violate any other human right.

Erwin Neher – Professor, winner of the Nobel Prize for Physiology or Medicine (Germany):

Before we visited Azerbaijan for the first time, my wife and I collected information about the country. We found out a lot from different sources about Azerbaijan's development figures and about people of different religions and cultures living in equal conditions. Azerbaijan is a multicultural and multi-ethnic country, so from this point of view it is a good place for scholars from around the world to come together. What I have seen in Azerbaijan is impressive and striking. I think your country is on the right path. I hope your country will continue to develop, will live in peace and achieve sustainable economic development.

Etibar Najafov:

If five to 10 years ago Azerbaijan was known for its rich hydrocarbon resources, now it is known as a world centre of multiculturalism. Multiculturalism constitutes one of the main areas of both domestic and foreign policy. It is shown in Azerbaijan's active participation in the struggle against international terrorism and radicalism. The leaders of the countries involved in this struggle greatly appreciate Azerbaijan's actions in this field. The former president of the European Commission, Jose Manuel Barroso, in his speech at the World Economic Forum in Davos also highly appreciated the role of Azerbaijan and Kazakhstan, as modern Muslim countries, in the struggle against fundamentalism and terrorism. Today other countries wish to study and apply our country's multicultural structure.

Kamal Abdullayev:

On 21 January, President Ilham Aliyev said in his speech at the event "Regions in Transformation: Eurasia", at the 45th annual World Economic Forum in Da-

vos, Switzerland, that radicalism poses a threat to all countries and that Azerbaijan is playing a great role in combating this threat. He said that our country is not only important for Europe in terms of oil and gas, it is also a modern, secular Muslim country and in terms of its geopolitical position is a natural barrier to radicals entering Europe. Its role as a barrier rests on both the will of the state and on Azerbaijan's own spiritual potential. A marvellous stratum of this potential is what's come to be known as Azerbaijan's multiculturalism. It is important to study and promote multiculturalism. That is why we plan to hold special higher education courses in universities at home and abroad on the basis of the curriculum we have devised on "Azerbaijani multiculturalism". This project has already started and the number of universities wanting to study our country's experience of multiculturalism is increasing.

Axel Muller – Professor, Institute for Medieval Studies, University of Leeds (Great Britain):

I think that Azerbaijan occupies a favourable position between Russia and Iran. Your country is located in an area where different cultures come together and you may play a leading role in this regard. I do hope that Azerbaijan can benefit from this and become a meeting place for different cultures. This will benefit Azerbaijan society too. I am sure of this.

Etibar Najafov:

There is one question that is almost unthinkable today. The countries of Western Europe that have great experience in multiculturalism are able to ensure their multicultural security, aren't they?

Alikram Abdullayev:

Of course not. Today, the turmoil in the West is caused to a large extent by interests arising from cultural differences, differences in civilizations and so on. Therefore, from the early days the idea of multiculturalism in the West, especially its political practice, has been under attack from nationalists. Recently, these attacks have expanded. The leaders of Great Britain, Germany and France, who have signed the relevant conventions and implemented different development strategies, declare from different platforms that multiculturalism has failed and that they are giving up on it. Recently, the tragic murder of the "Charlie Hebdo" journalists

in Paris strengthened the position of opponents of multiculturalism and increased the risk of intercultural conflict in Europe. Now multiculturalism is in crisis in Europe.

It certainly should not be ascribed to the lack of knowledge or lack of ability of some individuals. Europe today is in a challenging situation. The world's economic and legal space has been freed from previous obstacles, so migration has increased. Every year four million people in the member countries of the Organization for Economic Cooperation and Development take the decision to move from their places of permanent residence. Other European countries face a similar situation. It is inevitable and Europe is at the centre of migration at the global level. Today, incomers constitute up to one-third of the population of the European capitals. While the ethnic make-up of incomers to the USA, Australia, New Zealand and Singapore is varied, the majority of European migrants constitute Arabs (France) and Turks (Germany). These people are difficult to integrate into society or do not want to integrate at all. They form their own, closed micro societies and live according to their rules. The appearance of Europe is changing. It prompts the local population to fear a "loss of European values". The result is Islamophobia throughout Europe. Is this the failure of multiculturalism? I don't think it's right to describe it as the failure of multiculturalism. It is not the failure of the idea of multiculturalism, it is Europe's experience of it as a whole. The current situation is, on one hand, related to the lack of the necessary professional preparation for the migrants, their lack of competence in socialising and behaving in a foreign ethnic environment, their inability to integrate into the environment and way of life of the host country and, in quite a few cases, this is because of a lack of desire on the part of the migrants; on the other hand, the host countries are unable to implement policies appropriate to the new conditions. What is most deplorable is that the media do not always balance freedom with responsibility and in some cases are even openly provocative.

Some heads of state consider as freedom of expression the notorious cartoons that hurt the religious feelings of one and a half billion people, even though they contradict the letter or spirit of many international conventions that those leaders have signed. This is a tragedy.

There are many gaps in legislation. In the middle of the 2000s the court didn't respond at all to a suit brought against "Charlie Hebdo" and "Liberation" for publishing a disgraceful caricature of the Prophet Isa (Jesus) and reprinting the cartoon of the Prophet Muhammad from a Danish magazine. On the contrary,

several European countries removed provisions from their criminal codes on insulting religious feelings.

I think that multiculturalism is crucially important for local, regional and international security today and that Azerbaijan's experience of multiculturalism is a major contribution to dealing with this issue.

Kamran Imanov:

As has been mentioned, the heads of three of the leading states of Europe, Germany, Great Britain and France, have declared the failure of multiculturalism. While they have described multiculturalism as contradictory, none of them have cast doubt on the importance of people of different cultures living peacefully in one state. Therefore, the failure of multiculturalism today can be explained by a mistaken political strategy, by the wrong state paradigm for the organization and interaction of ethnic, racial and religious communities in a single country, which has led to the disintegration of multiculturalism.

It's true that in some places permanent migration, "colonization in reverse", has turned Europe's metropolises into culturally heterogeneous environments with a parallel ghettoization of migrants and their offspring. A balance between the two poles of the "exclusion" and "inclusion" of migrants in the cultural context, devised to ease their adaptation, has failed.

As our leader has stated, there is no alternative to multiculturalism. Undoubtedly, this thesis can be appropriately implemented both politically and practically. Comparison of two models of integration – the British model, based on the values of racial and ethnic pluralism, and the French model, based on recognition of the values of the Republic and rejection of diversity – shows that the result of open rhetoric (regardless of whether it is pluralist or integrationist) is equally unsuccessful. The main thing is that the success of integration is defined through a majority of objective and subjective factors, in which socioeconomic factors take priority. The demographic reality forces modern democratic states to be engaged with the political accommodation of cultural differences.

A review of theoretical approaches led to new strategies in cultural policy such as Professor Amartya Sen's model of "individual freedoms and cultural selection". According to Professor Sen, individuals should be entitled to live as they choose, having the opportunity to evaluate other options; group forms of identity should be weakened and replaced by individual choice. Identity is not a zero sum

game where the more there is of one distinctive characteristic, the less there is of another. Therefore, it is more accurate to speak of a multiplicity of identities, which, by analogy with fuzzy-set multiplicities, does not imply the presence or absence of one of them but the presence of each one of them to a greater or lesser extent.

Other scholars, such as Professor Seyla Benhabib, say that only the individual has the right to identify with a community or culture; if identification is imposed by force, then this cannot be considered multiculturalism. She says that the institutionalization of cultural groups replaces individual identity with group identity and enables the emergence in Western societies of qualitatively new political groups who base their claims on the cultural distinctiveness of their members.

Zumrud Gulu-zade:

I would like to add to what Mr Abdullayev said about the weekly satirical magazine "Charlie Hebdo", and the terror attack against it: this magazine has served and continues to serve anti-cultural values under the guise of freedom of speech. It was closed down in 1960 because of articles and cartoons that did not comply with the moral norms of civil society. However, the magazine was started up again later and continued its provocative work.

Offensive material targeted at the Prophet Isa (Jesus), his mother Mary and the Prophet Muhammad has a special place. This abuse cannot be understood and accepted in a democratic society as freedom of speech. In my opinion, if it had been evaluated from the legal point of view in a timely fashion, it would not have caused spontaneous conflicts.

As for terrorism, it has no exact definition in international scholarship, law and public opinion in general: on what criteria can partisans or the opposing forces in modern Ukraine be accused of terrorism? Terrorism is, of course, unacceptable, as it is a manifestation of violence.

I think that in order to safeguard peace in society and the security of multiculturalism and culture that is in essence multicultural, not only aggression and terrorism but all people and bodies whose words in political, ideological, artistic or other forms promote terror and aggression should be subject to public trial and punishment. It is unacceptable and illogical to condemn terror and at the same time to support the destructive position of "Charlie Hebdo" and to allow further provocation to emerge. The ugly anti-multicultural and assimilation policies of some countries, directed against migrants and the multicultural society created

by historic migration, contradict the common human values of humanism and democracy.

Etibar Najafov:

Since multiculturalism has crashed in Europe in the modern era, some authors doubt its existence in Azerbaijan. This is the view of the doubters, more or less: "If multiculturalism has failed in several Western European countries which have a long tradition and broad experience of democracy, it stands no chance in Azerbaijan, which is a survivor of the communist system."

Kamal Abdullayev:

There's no doubt that Azerbaijan has less experience than Western Europe in democratic development, but it has great spiritual experience. We can cite plenty of examples concerning ancient democratic principles from our tales, epics and classical literature. This is, of course, all evidence that a multicultural environment has been typical of Azerbaijani society since ancient times. Look, where are multicultural values failing? In those countries where new, "artificial" waves of migration are bringing people with a foreign outlook who are not familiar with multicultural values. And the established organism of these countries cannot accept this. Since ancient times these values have not been artificial in Azerbaijan, as they have occurred naturally. This is the heart of the matter. This is why it is not right to be pessimistic about the future of multiculturalism in Azerbaijan, unlike in Europe. Maybe, from the methodological point of view, we should distinguish between the concepts of "primary migration" and "secondary migration". In fact, primary migration is not migration in the real sense of the word, it is the co-existence of diversity in one place.

The successful spread of multiculturalism in Azerbaijani society and in other countries today depends on several factors. As has been said, there is great interest around the world in learning from our experience. It should be said once more that multiculturalism in Azerbaijan did not come to our society from outside, it was not "exported". It was naturally "inoculated" when subsequent migrations occurred. Multiculturalism here has taken shape and spread widely over centuries. The multicultural environment in Azerbaijan has arisen from the history, traditions, spirituality, oral literature, world-view and language of our people (of all the peoples living in our country). (On language, we should remember what the democratic Russian

enlighteners once said about our language. According to Bestuzhev-Marlinskiy, just as French was the language of communication in Europe, Azerbaijani was the language of communication in the Caucasus.) All the above-mentioned factors ("inoculations") shaped the multicultural environment in Azerbaijan, and helped it to pass with flying colours the trials of the modern period. These are the factors that support multiculturalism in Azerbaijan and make it sustainable. It is thanks to these factors that the multicultural environment in Azerbaijan is older, stronger and more resilient than in Europe. From the point of view of multiculturalism, Azerbaijan is an established society. As the President of the Republic of Azerbaijan, Mr Ilham Aliyev, has said, "The traditions of multiculturalism in Azerbaijan have existed for centuries. It has been known by other names, but its essence has not changed. I think that the positive trends formed down the centuries, including during the Soviet period, have been reinforced in modern Azerbaijan. It is the basis for ethnic solidarity in our country and is the foundation of modern, dynamic development." Therefore, countries like Azerbaijan are able to cope with problems that might arise in the policy of multiculturalism.

Etibar Najafov:

Ms Gulu-zade and Mr Alikram Abdullayev mentioned the terrorist attack in Paris earlier this year. It showed the weakness of multicultural security in France. If multicultural security had been protected in France, as it is in Azerbaijan, would these bloody events have happened?

Kamal Abdullayev:

President Ilham Aliyev said in his speech at a meeting reviewing the results of socioeconomic development in 2014 and considering the challenges of 2015: "... Our country's experience of multiculturalism is rare. I think that if our experience is widely analysed in the world, unpleasant incidents can be prevented." In his reference to "unpleasant incidents", the President was referring to the terror attack that had taken place a few days earlier in Paris (in which employees of "Charlie Hebdo" magazine were killed).

As did all peace-loving countries, Azerbaijan roundly condemned the terrorist attack on the editorial office of "Charlie Hebdo" magazine. But unlike some European countries, through its own example Azerbaijan decisively rejects such ideas as "the crash of multiculturalism" or "multiculturalism has no future". As Presi-

dent Aliyev noted, "We are disappointed in statements such as multiculturalism has crashed or has no future. These are very dangerous statements. I have to say that there is no alternative to multiculturalism in the modern world, because most countries are multi-ethnic. If multiculturalism fails, what is the alternative? It's very clear: discrimination, racism, xenophobia, Islamophobia and anti-Semitism." So we are ready to share our centuries-old experience of multiculturalism with everyone in order to prevent these alternatives becoming reality.

Shimon Lankri, Mayor of the city of Akko (Acre), (Israel):

The recent terror attack in the French capital, Paris, shows once more that the development and security of a country in our modern world are not measured only by its economic and military power, but also by the level of tolerance within the country. I had heard a lot about Azerbaijan, but my opinion of this country changed 90% for the better. From the very first encounter Baku looks like the capital city of a developed country. Your people are very cheerful. The tolerance of Azerbaijanis is the reason for the co-existence of representatives of different religions and ethnic minorities in an atmosphere of mutual respect.

The fact that people of various ethnic minorities and different religions live together peacefully and with mutual respect makes the stability in communities more durable. In order to corroborate my idea, I can say that if France had the multiculturalism situation that Azerbaijan has today, the recent events would not have happened. Western Europe should promptly make an in-depth study of Azerbaijan's multiculturalism.

Etibar Najafov:

All the speakers have referred to Azerbaijan's great achievements in multiculturalism. This is also acknowledged by the world's intellectuals. Therefore, a question of interest to us all arises – what is the reason for our country's achievements in multiculturalism? How can the development of Azerbaijani multiculturalism be explained?

Kamal Abdullayev:

Foreign journalists and statesmen have asked President Aliyev many times the reason for our country's success in multiculturalism. They asked how the leaders of the different religions in our country are so genuinely friendly towards one

another. The answer is simple. Above all, based on the well-known traditions, this issue has been tackled in Azerbaijan on the basis of the right policy. The country's leader has given equal care and attention to these religious faiths. This equal treatment has, in turn, prompted the loyalty of the leaders of different religions towards one another and the state. This mechanism, at the same time so simple and yet so wise, was established by our Great Leader. It is the political foundation of multicultural security. However, this is not the case throughout the world. Scholars, public figures, even politicians in some cases are not so positive about the future of inter-faith relations in their countries. In this respect it would be beneficial to study the experience of Azerbaijan.

President Aliyev said in his New Year greetings to the people: "Our experience is being studied. I am sure that if Azerbaijan's experience is applied in other countries, inter-faith and interethnic relations will find a healthy resolution."

Sieglinde Hartmann – Professor of Medieval German Literature at Wurzburg University (Germany), Professor at Baku Slavic University:

The multiculturalism policy implemented by the Azerbaijan government is taken very seriously in Azerbaijan. Multiculturalism can be seen to have deep historical roots in the country. This is a value that we should study together and benefit from. Of course, firstly, the country's development plays an undeniable role in this. Azerbaijan's constantly developing economy makes it an interesting and beneficial port of call for others. During the Soviet period there were no opportunities for anyone from Western Europe to visit. It was a closed country and the consequences were obvious. See how many Europeans changed their attitude towards this beautiful Caspian country just by seeing the Eurovision Song Contest. They were amazed at Azerbaijan's economic potential. One of the finest opportunities for foreigners visiting Azerbaijan was to meet genuinely friendly people.

First of all, a national spirit and national identity have to take shape. The tree of the next "generation" will stand on these national roots. It is impossible to grow a tree without roots. When we consider history and the values of the past, we can see that this is a treasure trove.

Today Azerbaijan is carrying out a balanced policy between West and East (we can call Russia East). This policy will soon turn Azerbaijan into a major player in the life of the Caspian region.

Kamran Imanov:

A unique ethnic world has been created in Azerbaijan, absorbing the cultures and values of all ethnic groups. Down the centuries this integrating unity has formed its own cultural capital, what is now known as multiculturalism. This is our wealth and an immense advantage. Tradition is our past and without it there is no present or future. One of these traditions is the multiculturalism of the Azerbaijani people, which is stewarded with care by the Azerbaijani state.

Etibar Najafov:

Thus, when we talk about ensuring multicultural security in any country, we mean, first of all, the protection of the rights and freedoms of everyone, regardless of their race, ethnicity, religion or language, and the protection and development of the ethno-cultural values of all peoples and ethnic groups, regardless of ethnic, religious and racial affiliation. Moreover, one of the important targets in ensuring multicultural security in society is to achieve the integration of diverse people within the community. Historical experience shows that the majority of multicultural states, including in Western Europe, do not take this issue, i.e. ensuring multicultural security, seriously enough, sometimes for both objective and subjective reasons.

If problems develop in ensuring the multicultural security of society, they will cause conflict and confrontation on ethnic, religious and racial grounds. For example, this happened in Armenia in the recent past. The rise in radicalism, xenophobia, anti-Semitism and Islamophobia in a number of European countries recently is a clear example Azerbaijan is going its own way in this field, as it does in others too. Azerbaijan has rich, unique experience and great achievements in multiculturalism and ensuring multicultural security. At this round table we have emphasized the importance of this being studied and applied in foreign countries too. We should all do more work together and carry out different projects.

Rəylər Отзывы Reviews

Multikultural təhlükəsizlik məsələsi

Multikulturalizm bu gün bir ölkənin, dövlətin sərhədlərini aşan fenomenidir. Bu XXI əsrdə insanlığın inkişafının vektorunu müəyyən edən global təzahürdür. Çətin, çoxmərhələli və müasir cəmiyyətin sosial, siyasi, iqtisadi və digər problemləri ilə bağlı olan multikulturalizm, özünə diqqət və ən mühümü ciddi tədqiqat tələb edir. Sırr deyil ki, dünyanın müxtəlif ölkələrində müharibələr, faciələr, bir multikultural məkanda olan xalqların mədəni dəyərləri, adət-ənənələri və mentaliteti ilə düşüncə və məsuliyyətsiz davranış nəticəsində baş verir.

Aydın olur ki, demokratiya, insan hüquqları və qanunun aliliyi kimi ictimai inkişaf üçün önəmli olan üç fundamental dəyərlər, multikulturalizm bir təməl kimi mövcud olmadan həyata keçirilə bilməzlər. Başqa sözlə desək, ictimai münasibətlərin demokratik inkişafı, insan hüquqlarına əməl olunması və qanunun aliliyinin təmin olunması, bir multikultural məkanda müxtəlif mədəniyyətlərə anlayışsızlıq, dözümsüzlük və hörmət olunmayan şəraitdə mövcud ola bilməz.

Paradoksal olsa da, faktdır ki, bu gün qarşılıqlı hörmət və anlayışın mövcud olmadığı dözümsüzlük və qeyri-tolerantlıq, demokratik inkişafa başlayan dövlətlərlə yanaşı, inkişaf etmiş demokratiyalar (Fransa, Almaniya, Norveç və Böyük Britaniya və.s.) üçün də ciddi təhdiddir. Beləliklə, multikulturalizm də ictimai inkişaf üçün demokratiya, insan hüquqları və qanunun aliliyi kimi stratejik dəyər qazanır. Eyni zamanda, yalnız integrativ hissə kimi yox, həmçinin müstəqil bir fenomen kimi də.

Bəli, multikulturalizm ictimai inkişafın fundamental əsaslarından biridir, ancaq eyni zamanda dövlətin təhlükəsizliyi və sabitliyi üçün önəmli faktordur. Bu da çox vacib bir xüsusiyyətdir.

Bu günləri dövlətin iqtisadi, hərbi, ekoloji və informasiya təhlükəsizliyi, mədəniyyətlərə təhlükəsizlik olmadan təmin oluna bilməz.

Yalnız müxtəlif mədəniyyətlərin, adət-ənənələrin və mentalitetlərin birliyi və qarşılıqlı fəaliyyəti, ictimaiyyət və dövlət üçün, xalqların dövlətləri yoluxdurmağa çalışan cəhəlat və pislilik virusuna qarşı olan çox vacib immunitet və bütün dövrlərdə insanların axtardığı sosial harmoniyani yarada bilər.

Səməd Seyidov
(Azərbaycan Dillər Universitetinin rektoru)

К вопросу мультикультуральной безопасности

Мультикультурализм сегодня – это феномен, вышедший в современном мире далеко за пределы одной страны, одного государства. Это глобальное явление, которое становится определяющим для вектора развития человечества в XXI веке. Сложный, многоуровневый, связанный с социальными, политическими, экономическими и другими проблемами современного общества мультикультурализм требует к себе внимания и, самое главное, тщательного изучения. Не секрет, что часто вызовы, содрогающие мир, войны и трагедии, происходящие в различных странах являются, по сути, результатом непродуманного, безответственного отношения к культурным ценностям, традициям, менталитету того или иного народа, к различиям культур в одном мультикультурном пространстве.

Становится очевидным, что демократия, права человека и верховенство закона, как три фундаментальные ценности общественного прогресса не могут быть успешно имплементированы, если отсутствует понимание мультикультурализма, как их основы. Иными словами, демократическое развитие общественных отношений, соблюдение прав человека и обеспечение верховенства закона становится невозможным в условиях непонимания, неприятия, неуважения различных культур в едином мультикультурном пространстве.

Парадоксально, но факт, что сегодня проблемы нетерпимости, нетолерантности, отсутствия взаимоуважения и взаимопонимания становится для развитых демократий (Франция, Германия, Норвегия, Великобритания и др.) такой же серьезной угрозой, как и для стран лишь начавших свое демократическое развитие. Следовательно, мультикультурализм приобретает такое же ценностно-стратегическое значение для общественного развития, как и демократия, права человека и верховенство закона. При чем, не только как их интегративная часть, но и как самостоятельной феномен.

Да, мультикультурализм является одной из фундаментальных основ общественного развития, но он и фактор обеспечения безопасности и стабильности государства. И это еще одна его важная особенность. Сегодня, экономическая, военная, продовольственная, экологическая, информационная безопасность государства не может быть адекватно обеспечена без межкультуральной.

Только единство и взаимодействие множества культур, традиций, нравов могут создать в обществе и государстве столь необходимую «прививку» от

вируса зла и мракобесия, которыми пытаются заразить народы и государства, могут оградить от безумства одного, которое, часто посредством интернета, хотят сделать достоянием каждого и; могут сотворить ту общественную гармонию, к которой во все времена стремился человек.

Самед Сеидов

(Ректор Азербайджанского университета языков)

The issue of multicultural security

Multiculturalism today is a phenomenon in today's world, which has gone far beyond the boundaries of one country and one state. This global event is becoming crucial for the vector of human development in XXI century. Complicated, multi-level, connected with social, political, economic and other problems of modern society, multiculturalism requires attention and, what is most important, a thorough study. It's no secret that calls shuddering the world, wars and tragedies taking place in different countries are in fact the result of irresponsible and thoughtless attitude to cultural values, traditions and mentality of people and to the diversity of cultures in the multicultural space.

It becomes obvious that democracy, human rights and the rule of law, as three fundamental values of social progress, cannot be successfully implemented, if there is no perception of multiculturalism as their base. In other words, the democratic development of public relations, human rights and the rule of law become impossible due to misunderstanding, rejection, contempt of different cultures in a single multicultural space.

Paradoxically, but today the problem of impatience, intolerance, lack of mutual respect and understanding become a very serious threat both for developed democracies (France, Germany, Norway, UK and others) and for the countries which have only begun their democratic development. Consequently, multiculturalism acquires the same value-strategic importance for the social development as democracy, human rights and the rule of law. In addition, it is not only their integrative part but also an independent phenomenon.

Yes, multiculturalism is one of the basic pillars of social development but it is also the factor of ensuring security and stability of the state. And that is one of its important features. Today, economic, military, food, environmental, information

security of the state cannot be adequately ensured without intercultural security.

Only the unity and cooperation of many cultures, traditions, morals can create this vital «vaccination» in society and state against the virus of evil and obscurantism, which may contaminate peoples and states. It also may protect them from the madness of one person, which is introduced as the property of everybody in the Internet; and, at last to create the social harmony which people sought at all times.

Samad Seyidov

(Rector of Azerbaijan University of Languages)

Qeyd etmək istəyirəm:

Müxtəlif cəmiyyətlərdə multikultural mühitin təzyiç altında olduğu və bütün planetdəki cəmiyyətlərdə ziddiyyətlər yaratdığı bir dövrdə dördüncü Bakı Humanitar Forumun II işinin davamı kimi "Multikultural təhlükəsizlik və onun təmin edilmə yolları" adlı dəyirmi masa şəklində müzakirənin keçirilməsi xüsusi mənə daşıyır. Bu cür tədbirlərin keçirilməsi etibarlı, insan hüquqlarını təmin edən və inkişaf etdirən multikultural cəmiyyətlər yaradılmasının və dəstəklənməsinin önəmini vurğulayır. Mənim fikrimcə, müəlliflər haqlı olaraq qeyd edirlər ki, multikulturalizm yalnız görünən reallıq deyil, eyni zamanda təhlükəsizlik məsələsidir. Cəmiyyətin öz mədəni azlıqlarını müdafiə etməsi və bu azlıqların nümayəndələrinə öhdəlik hissini formalaşdırması, inamsızlığa, ayrı-seçkiliyə, hüquqlardan məhrum etməyə qarşı preventiv xidmət göstərir. Müəlliflər Azərbaycanın inkluziv cəmiyyətin yaradılmasında atdığı çoxlu sayda addımları vurğulayırlar. Yaxın keçmişdə baş vermiş «Charlie Hebdo» faciəsindən sonra heç də bütün müəlliflər multikultural təhlükəsizliyə nail olunması üçün sosial və hüquqi bazanın təminatı ilə bağlı nələrin vacib olduğu haqda və məhz bu mövzunun hazırda keçirilən dəyirmi masada olduğu kimi, ümumiyyətlə dəyirmi masaların əsas müzakirə predmeti olduğu barədə razılığa gələ bilmirlər.

Çox perspektivlilik, fikir ayrılığına hörmət və dialoq, inkişaf edən və genişlənən demokratiyanın əsas aspekti hesab olunur. Bəzi qərbi avropa ölkələrinin liderləri öz çıxışlarında və siyasətlərində multikulturalizmi şübhə altına aldıkları zaman, dəyirmi masanın iştirakçılarının daha öncə də qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan başqa yol seçdi. Multikulturalizmi Azərbaycan kimi dövlət siyasəti elan etmək, bu, digər bunu etməmiş ölkələr üçün də müsbət nümunədir. Ümid edirəm ki, bu cür

panel müzakirələr davamlı olacaq, çünki, onların gələcək (multikultural) nəsillərin təhükəsizliyi və müdafiəsi üçün mühüm önəmi var. Təşkilatçılar göstərdikləri səylərə görə alqışlamaq lazımdır.

Berri Van Driel

Mədəniyyətlərərası Beynəlxalq Tədris Assosiasiyasının baş katibi,
ekspert

Я хочу сказать следующее:

В период, когда мультикультуральная материя многих обществ кажется, находится под ударом и создаёт противоречия в обществах по всей планете, дискуссии таких круглых столов, как «Значение мультикультуральной безопасности и пути ее обеспечения», продолжающие работу IV Бакинского гуманитарного форума, имеют особое значение. Данное содействие подчеркивает важность создания и поддержания надежного мультикультурального общества, обеспечивающего и продвигающего права меньшинств. Авторы справедливо утверждают, на мой взгляд, что мультикультурализм – это не только видимая реальность, но и вопрос безопасности. Способность общества защищать свои культурные меньшинства и формировать чувство приверженности к членам этих общин служит противовесом от недоверия, лишения прав, исключения, разделения и раскола. Авторы указывают на многочисленные шаги, предпринятые Азербайджаном по созданию инклюзивного общества. После недавней трагедии «Charlie Hebdo», не все авторы сходятся в том, что именно требуется для обеспечения социальной и правовой базы, необходимой для гарантирования мультикультуральной безопасности, но именно это и является главным предметом обсуждения на таких круглых столах, как данный.

Мультиперспективность, уважительное несогласие и диалог являются ключевым аспектом процветающей и развивающейся демократии. В то время, как некоторые лидеры западноевропейских стран ставят под сомнение легитимность мультикультурализма как в полемиках, так и в осуществлении своих политик, Азербайджан выбрал другой путь, как ранее отметили многие панелисты. Избрание мультикультурализма государственной политикой, как сделал Азербайджан – это положительный пример для других стран, ещё не сделавших этого. Следует надеяться, что панельные дискуссии такого

рода будут продолжаться, поскольку они имеют ключевое значение для безопасности и защищённости будущих (мультикультуральных) поколений. Следует поаплодировать организаторам за их усилия.

Бэрри Ван Дриел

Генеральный секретарь Международной ассоциации
межкультурного образования

I came up with this:

At a time when the multicultural fabric of many societies seems to be under attack, and is creating polarities within societies around the planet, roundtable discussions such as The Significance of Multicultural Security and Ways to Ensure It, a follow up of the Fourth Baku Humanitarian Forum, become critical. The contributions here highlight the importance of creating and sustaining a robust multicultural society where the rights of minority communities are guaranteed and promoted. The authors correctly assert in my view that multiculturalism is not only an observable reality but also a security issue. A society's ability to protect its cultural minorities and generate a sense of belonging to members of such minorities serves as an antidote to distrust, disenfranchisement, exclusion, separation and division. The authors point to the many steps taken by Azerbaijan to create an inclusive society. Coming shortly after the Charlie Hebdo tragedy, not all of the authors agree on what is needed to provide the social and legal framework needed to guarantee multicultural security, but this is precisely the strength of discussions such as the one in this roundtable. Multi-perspectivity, respectful disagreement and dialogue are the lynchpin of a thriving and evolving democracy. At a time when several leaders of West European nations have called the legitimacy of multiculturalism into question, either in their rhetoric or in their policies, Azerbaijan has taken a different path, as various panellists point out. Declaring multiculturalism as a state policy, as Azerbaijan has done, sets a positive example for other nations that have not yet done so. It is to be hoped that panel discussions like this will continue since they are crucial for the safety and security of future (multi-cultural) generations. The organizers are to be applauded for their efforts.

Barry Van Driel

Secretary General, International Association for Intercultural
Education

15.m

№288425

BAKI BEYNƏLXALQ
MULTIKULTURALİZM MƏRKƏZİ
BAKU INTERNATIONAL MULTICULTURALISM CENTRE

Ünvan: Bakı, Azərbaycan, AZ1001, İstiqlaliyyət küçəsi 31,
Tel.: +994 12 505 51 07; Faks: +994 12 505 51 08
www.multikulturalizm.gov.az; e-mail: info@multikulturalizm.gov.az

Адрес: Баку, Азербайджан, AZ1001, ул. Истиглалият 31,
Тел.: +994 12 505 51 07; Факс: +994 12 505 51 08
www.multikulturalizm.gov.az; e-mail: info@multikulturalizm.gov.az

Adress: AZ1001, 31 İstiqlaliyyət str., Bakı, Azerbaijan
Tel.: +994 12 505 51 07; Fax: +994 12 505 51 08
www.multikulturalizm.gov.az; e-mail: info@multikulturalizm.gov.az